

ΓΝΩΜΗ της Ο.Κ.Ε.

«Υδάτινοι Πόροι»

Αθήνα, 30 Ιανουαρίου 2009

Διαδικασία

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (Ο.Κ.Ε.) ανέλαβε την έκδοση Γνώμης Πρωτοβουλίας με τίτλο "Υδατικοί Πόροι", με βάση το άρθρο 4 του Νόμου 2232/1994, σύμφωνα με το οποίο "η Ο.Κ.Ε. μπορεί με δική της πρωτοβουλία να εκφράζει γνώμη και για άλλα θέματα κοινωνικοοικονομικής πολιτικής".

Μετά από απόφαση της Εκτελεστικής Επιτροπής της Ο.Κ.Ε., ορίστηκε η Επιτροπή Εργασίας αποτελούμενη από τους **κ.κ. Γεώργιο Τσατήρη, Νικόλαο Σκορίνη, Τάσο Αποστολόπουλο, Κωνσταντίνο Γκουτζαμάνη και Νικόλαο Λιόλιο.**

Πρόεδρος της Επιτροπής Εργασίας ορίστηκε ο **κ. Ν. Λιόλιος.** Στις εργασίες της Επιτροπής Εργασίας μετείχαν ως εμπειρογνώμονες η **Δρ. Χριστίνα Θεοχάρη** και οι **κ.κ. Ιωάν-**

νης Μυλόπουλος, καθηγητής ΑΠΘ και Ανδρέας Ανδρεαδάκης, καθηγητής ΕΜΠ. Από πλευράς Ο.Κ.Ε., μετείχε η Επιστημονική Συνεργάτις **Δρ. Αφροδίτη Μακρυγιάννη,** η οποία είχε και τον επιστημονικό συντονισμό της Επιτροπής. Ερευνητική στήριξη παρείχε από πλευράς Ο.Κ.Ε. η **κα Δήμητρα Λαμπροπούλου, οικονομολόγος.**

Η Επιτροπή Εργασίας ολοκλήρωσε τις εργασίες της σε τέσσερις (4) συνεδριάσεις, ενώ η Εκτελεστική Επιτροπή διαμόρφωσε την εισήγησή της προς την Ολομέλεια στη συνεδρίαση στις 26ης Ιανουαρίου 2009.

Η Ολομέλεια της Ο.Κ.Ε., στην οποία εισηγητές ήταν ο **κ. Α. Αποστολόπουλος,** αφού ολοκλήρωσε τη συζήτηση για το θέμα στη συνεδρίαση της 30ης Ιανουαρίου 2009, διατύπωσε την υπ' αριθ. **213 Γνώμη της Ο.Κ.Ε.**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΓΝΩΜΗΣ

Η ΟΚΕ αποφάσισε να εκδώσει την παρούσα Γνώμη Πρωτοβουλίας με τίτλο "Υδατικοί Πόροι" προκειμένου να αναδείξει το πρόβλημα που σχετίζεται με το νερό, το οποίο αναμένεται να γνωρίσει στο μέλλον μεγάλες αλλαγές λόγω της κλιματικής αλλαγής. Αλλού το μέσο ύψος της βροχής θα αυξηθεί σημαντικά, όπως αναμένεται να συμβεί στην κεντρική και βόρεια Ευρώπη, αλλού, όπως στις χώρες του τρίτου κόσμου η ανομβρία θα ενταθεί, ενώ τέλος αλλού, όπως στη δική μας περιοχή, θα αλλάξει η κατανομή των βροχοπτώσεων στο χρόνο, καθώς θα έχουμε συχνότερη εναλλαγή ξηρών και υγρών περιόδων.

Σε διεθνές επίπεδο σήμερα είναι γνωστό ότι ο μισός περίπου πληθυσμός της γης, το 40% για την ακρίβεια των κατοίκων της γης, ζουν σε περιοχές όπου οι υδρολογικές λεκάνες και τα υδατικά αποθέματα είναι διακριτικά, μοιράζονται δηλαδή μεταξύ δύο ή και περισσότερων χωρών. Διοικητικά και φυσικά όρια σε σπάνιες περιπτώσεις σήμερα συμπίπτουν, αναγκάζοντας τη διαχείριση του περιβάλλοντος και τη διαχείριση του νερού να διεθνοποιούνται και να αξιοποιούν μεθόδους και από τις περιοχές των διεθνών σχέσεων και της διπλωματίας.

Επομένως από την παγκοσμιοποίηση των δράσεων περνάμε σήμερα στην παγκοσμιοποίηση των αντιδράσεων και από την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, εισερχόμαστε στην εποχή της παγκοσμιοποίησης του περιβάλλοντος και της οικολογίας. Οι δράσεις πλέον για να είναι αποτελεσματικές, πρέπει να ξεφύγουν από τα στενά όρια του κράτους, οδηγώντας έτσι σε μια νέα πρακτική, αυτή της διεθνούς συνεργασίας και των διεθνών συμφωνιών και συνθηκών.

Σε εθνικό επίπεδο είναι γνωστό ότι τα υδατικά ισοζύγια στις υδρολογικές λεκάνες της Ελλάδας έχουν από καιρό διαταραχθεί,

με αποτέλεσμα εκτός των ανανεώσιμων, να καταναλώνεται κάθε χρόνο κι ένα μεγάλο μέρος των μόνιμων υδατικών αποθεμάτων το οποίο δεν αναπληρώνεται ποτέ. Κύρια αιτία η αυξημένη ζήτηση του νερού πρώτα στις αγροτικές και μετά και στις υπόλοιπες αστικές, βιομηχανικές, τουριστικές και ενεργειακές αναπτυξιακές δραστηριότητες, οι οποίες δε σχεδιάστηκαν ποτέ σύμφωνα με τις φυσικές δυνατότητες των υδατικών της συστημάτων. Η επί χρόνια συντήρηση μιας οικονομικής ανάπτυξης που δε σεβάστηκε τη φέρουσα ικανότητα της ελληνικής γης, έχει ως αποτέλεσμα αυτό που σήμερα εμφανίζεται εκτεταμένα ως εξάντληση των πηγών του νερού, ως ταπείνωση της στάθμης των υπόγειων υδροφορέων, ως μείωση της παροχής των ποταμών, ως εξαφάνιση λιμνών και υγροτόπων ή ως υφαλμύριση των παράκτιων υδατικών συστημάτων. (επειδή παρακάτω εμφανίζεται ως υφαλμύριση, ας υιοθετήσουμε τον ίδιο όρο).

Χωρίς να αγνοείται η σημασία και η ιδιαιτερότητα των προβλημάτων ποιότητας των υδατικών πόρων, το σοβαρό υδατικό πρόβλημα της χώρας λόγω της μεγάλης εποχιακής διακύμανσης των πόρων, είναι το ποσοτικό. Η λειψυδρία δε σημαίνει αναγκαστικά ότι δεν υπάρχει νερό, αλλά κάτι περισσότερο και συνήθως και πιο σύνθετο, ότι δηλαδή τα διαθέσιμα αποθέματα δεν αρκούν για την κάλυψη των αναγκών.

Για να επιτευχθεί λοιπόν ο στόχος της επάρκειας των υδατικών αποθεμάτων δεν απαιτείται η μονόπλευρη, όσο και αδιέξοδη περιβαλλοντικά εξασφάλιση ολοένα και περισσότερων υδατικών αποθεμάτων, αλλά αντιθέτως, η επίτευξη ισορροπίας μεταξύ της προσφοράς και της ζήτησης του νερού.

Η κατάσταση που επικρατεί σήμερα στον τομέα της διαχείρισης του νερού απέχει πολύ απ' το να έχει τα χαρακτηριστικά της

βιωσιμότητας, αφού:

- ούτε την οικονομική ανάπτυξη μπορεί να συντηρήσει
- ούτε την περιβαλλοντική προστασία και διατήρηση των υδατικών συστημάτων μπορεί να εγγυηθεί διαχρονικά
- ούτε την κοινωνική ευημερία μπορεί να εγγυηθεί, ειδικά στις υποβαθμισμένες περιβαλλοντικά περιοχές και τις περιοχές που υποφέρουν από λειψυδρία.

Όσον αφορά το Θεσμικό Πλαίσιο για τους υδατικούς πόρους, παρατηρούνται καθυστερήσεις στην ολοκληρωμένη εφαρμογή της Οδηγίας - Πλαίσιο 2000/60/ΕΚ για την κοινοτική δράση στην πολιτική των υδάτων και παρά την έκδοση του Ν.3199/2003, η εναρμόνιση ουσιαστικών θεμάτων της Οδηγίας παραπέμπεται σε μελλοντικά Προεδρικά Διατάγματα.

Και παρά τις Τομεακές Πολιτικές (Άρδευση, Ύδρευση, Λύματα, Όμβρια, Ενέργεια, Περιβάλλον) που συνδέονται άμεσα με το ζήτημα των υδατικών πόρων παραμένουν άλυτα προβλήματα που θα πρέπει να αντιμετωπιστούν.

Η ΟΚΕ θεωρεί ότι το πρόβλημα του νερού στη νέα εποχή της κλιματικής απορρύθμισης θα αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά μόνο μέσα από το σχεδιασμό και την εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης υδατικής πολιτικής, ενταγμένης σε μια ευρύτερη στρατηγική για την πράσινη ανάπτυξη και το περιβάλλον. Η υιοθέτηση των αρχών της αειφορίας οδηγεί στον επαναπροσανατολισμό της ανάπτυξης, προκειμένου αυτή να γίνει συμβατή με τις πραγματικές φυσικές δυνατότητες της χώρας.

Για να είναι λοιπόν μια πολιτική νερού βιώσιμη, θα πρέπει να διασφαλίζει διαχρονικά:

- Την οικονομική ανάπτυξη, με την ικανοποίηση των αναγκών των οικονομικών δραστηριοτήτων σε νερό,
- Την περιβαλλοντική προστασία, με τη διατήρηση της υγείας και της ακεραιότητας των υδατικών συστημάτων, καθώς και
- Την κοινωνική ευημερία, με τη διασφάλιση

της ισότιμης πρόσβασης όλων σε νερό καλής ποιότητας και ικανής ποσότητας.

Το νέο εναλλακτικό αειφορικό πολιτικό μοντέλο της ισόρροπης οικονομικής, κοινωνικής και οικολογικής ανάπτυξης, θα εξασφαλίσει σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης και κλιματικής αλλαγής μια ανάπτυξη με ανθρώπινο πρόσωπο, που απαντά στα σημερινά οικονομικά, κοινωνικά και ταυτόχρονα και περιβαλλοντικά αδιέξοδα. Μια ανάπτυξη που δεν θα είναι μόνο οικονομικά αποδοτική και κοινωνικά δίκαιη, αλλά θα είναι και οικολογικά εφικτή, επειδή ακριβώς θα είναι συμβατή με τη φέρουσα ικανότητα της γης.

Η "πράσινη" ανάπτυξη λοιπόν και οι "πράσινες" οικονομικές δραστηριότητες, επειδή ακριβώς ενσωματώνουν τους περιβαλλοντικούς στόχους, λειτουργούν αφ' εαυτών και ως κίνητρα οικολογικής συμπεριφοράς, αποτελώντας έτσι την πεμπουσία του νέου μοντέλου της ισόρροπης ανάπτυξης.

Οι "πράσινοι" λογαριασμοί, με την ένταξη στα οικονομικά μεγέθη, όπως στο ΑΕΠ, τον κρατικό προϋπολογισμό, κλπ, με θετικό πρόσημο της αξίας του υδατικού κεφαλαίου και με αρνητικό των φυσικών και περιβαλλοντικών καταστροφών, (εξάντληση και ποιοτική υποβάθμιση υδατικών αποθεμάτων, καταστροφή υδατικών οικοσυστημάτων κλπ), καθώς και η επιβολή ενός "πράσινου" φορολογικού συστήματος, που θα αποδίδει οικονομικά κίνητρα οικολογικής δράσης και θα επιβάλει ποινές στις εχθρικές για το νερό πρακτικές, δεν θα απαιτήσει τίποτε περισσότερο από μια νέα αναδιάρθρωση στον τρόπο που παραδοσιακά λειτουργεί το κράτος.

Η νέα αυτή οργάνωση του διοικητικού συστήματος θα γυρίσει οριστικά την πλάτη σ' αυτό που συμβαίνει σήμερα, όπου οι επενδύσεις στο φυσικό περιβάλλον, καθώς και στην πρόληψη και την αντιμετώπιση των φυσικών καταστροφών, χαρακτηρίζονται ως ελλείμματα στον κρατικό προϋπολογισμό. Και όπου αντίθετα, οι περιβαλλοντικές καταστροφές, όχι απλώς δεν εγγράφονται στους οικονομικούς προϋπολογισμούς ως ζημιές, αλλά

συχνά, όσο συντηρούν οικονομικά συμφέροντα και όσο εξυπηρετούν πολιτικές σκοπιμότητες, αντιμετωπίζονται με θετικό πρόσημο, ως κέρδη για την εθνική οικονομία.

Συνοπτική παρουσίαση των μέχρι σήμερα προτάσεων της ΟΚΕ για τους υδατικούς πόρους

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή έχει μέχρι σήμερα εκπονήσει για τα θέματα των Υδατικών Πόρων τις Γνώμες: Νο 83 "Η διαχείριση των Υδατικών Πόρων", Δεκέμβριος 2002 και Νο 96 "Προστασία και διαχείριση των υδάτων- Εναρμόνιση με την Οδηγία 2000/60 της ΕΕ", Οκτώβριος 2003.

Σύμφωνα με τις θέσεις της ΟΚΕ, όπως αυτές έχουν εκφρασθεί στις προαναφερόμενες Γνώμες, η βιώσιμη πολιτική για το νερό πρέπει να χαρακτηρίζεται από τις εξής βασικές αρχές:

Ολοκληρωμένη διαχείριση των υδατικών πόρων, η οποία συνεπάγεται τη συγκρότηση και εφαρμογή ολοκληρωμένης πολιτικής νερού με την ένταξη και την ενιαία θεώρηση όλων των διαστάσεων της διαχείρισης των υδατικών πόρων: τεχνικών, περιβαλλοντικών, αναπτυξιακών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών.

Ειδικότερα, η ολοκληρωμένη διαχείριση των υδατικών πόρων προϋποθέτει την ένταξη της διαχείρισης των υδάτων στην περιβαλλοντική πολιτική, καθώς και την κατάργηση της κλαδικής (κατά κατηγορία χρήσης) και της αποσπασματικής διαχείρισης του νερού. Προϋποθέτει επίσης την πολυκλαδική και διεπιστημονική θεώρηση του νερού και την ενιαία αντιμετώπιση τόσο των ποσοτικών όσο και ποιοτικών παραμέτρων του.

Διαχείριση του ισοζυγίου προσφοράς και ζήτησης του νερού, η οποία συνεπάγεται την ένταξη σε ενιαία προοπτική των δύο διαστάσεων της διαχείρισης των υδατικών πόρων: της φυσικής προσφοράς και της ζήτησης του νερού. Προβλέπει την ισόρροπη διευθέτηση και των δύο σκελών του ισοζυγίου, δίνοντας έμφαση τόσο στο τεχνικό μέρος της

αξιοποίησης των υδατικών πόρων όσο και στον κοινωνικοοικονομικό έλεγχο των χρήσεων με στόχο την εξοικονόμηση του νερού.

Αποκεντρωμένη και συμμετοχική διαχείριση του νερού, η οποία προϋποθέτει τη διαχείριση του νερού στο κατώτατο δυνατό διοικητικό επίπεδο και εντός των ορίων της Υδατικής Περιφέρειας.

Με γνώμονα αυτές τις αρχές, η ΟΚΕ έχει προτείνει τα ακόλουθα:

- Ίδρυση Ενιαίου Φορέα Διαχείρισης με στόχο τη συγκέντρωση των κατακερματισμένων στους κόλπους της διοίκησης αρμοδιοτήτων της διαχείρισης του νερού σε έναν ενιαίο φορέα με επιτελικό ρόλο.
- Εκπόνηση MASTER PLAN ή υιοθέτηση και επικαιροποίηση του ήδη εκπονηθέντος από το ΥΠΑΝ με: α) πλήρη καταγραφή των υπαρχόντων υδατικών πόρων της χώρας κάθε μορφής (υπόγειων, επιφανειακών και βροχοπτώσεων) τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά, καθώς και των υπαρχόντων έργων αξιοποίησής τους, β) πλήρη καταγραφή των αναξιοποίητων υδατικών πόρων και των δυνατοτήτων τους, με προτεραιότητα στις περιοχές στις οποίες υπάρχει έλλειμμα νερού, και γ) εκτίμηση των αναγκών σε νερό στις διάφορες χρήσεις κατά περιοχή ή υδατικό διαμέρισμα για τα επόμενα 20 - 25 χρόνια.
- Εκπόνηση ενός μακροχρόνιου προγράμματος κατασκευής νέων και εκσυγχρονισμού παλαιών έργων αξιοποίησης υδατικών πόρων, το οποίο θα βασίζεται στο παρπάνω MASTER PLAN. Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθεί στην κατάταξη των έργων σε προτεραιότητες και συγκεκριμένα: πρώτη προτεραιότητα για έργα ύδρευσης σε περιοχές, οι οποίες έχουν ή θα έχουν στο άμεσο μέλλον μεγάλα ελλείμματα σε νερό ύδρευσης ή ποσοτικό ή ποιοτικό πρόβλημα στο νερό, στη συνέχεια προτεραιότητα στην αντιμετώπιση του προβλήματος σε περιοχές, όπου το νερό είναι ακατάλληλο για αρδευτικούς ή άλλους σκοπούς, τρίτη προτεραιότητα στην αντι-

μετώπιση του προβλήματος στις περιοχές, όπου υπάρχει σταδιακή ποιοτική υποβάθμιση του νερού για άρδευση, αλλά η κατάσταση δεν είναι τόσο επείγουσα και τέλος προτεραιότητα σε περιοχές, όπου υπάρχει γρήγορη εξάντληση των υπόγειων υδροφορέων ή ταχεία αύξηση του βάθους άντλησης ή υπάρχει σημαντικό έλλειμμα νερού (όπως, πχ. είναι περιοχές της Θεσσαλίας).

- Αύξηση των οικονομικών πόρων που διατίθενται από το κράτος για την αξιοποίηση και διαχείριση των υδατικών πόρων.
- Ειδικές συμφωνίες για να είναι δυνατή η αξιοποίηση των νερών για πολλαπλούς σκοπούς, όπως η άρδευση και η ύδρευση στις περιπτώσεις ανάληψης κατασκευής μικρών υδροηλεκτρικών έργων από ιδιώτες.
- Σύναψη νέων διακρατικών συμφωνιών με τις γειτονικές χώρες για τις ποσότητες νερού οι οποίες θα διατίθενται στη χώρα μας, αλλά και τη διαχείριση των λεκανών απορροής που βρίσκονται στα όρια των χωρών αυτών.
- Επιδότηση από το κράτος ενός μέρους του κόστους εκσυγχρονισμού των συλλογικών αρδευτικών έργων. Επίσης δανειοδότηση με χαμηλό επιτόκιο επιδοτούμενο από το κράτος των αγροτών για τον εκσυγχρονισμό συλλογικών αρδευτικών έργων.
- Βελτίωση του επιπέδου των μελετών στον τεχνικό, οικονομικό, περιβαλλοντικό και διοικητικό τομέα με την καθιέρωση νέων προδιαγραφών.
- Θέσπιση μιας σύγχρονης και πλήρους εθνικής νομοθεσίας για τα νερά με στόχο την ορθολογική διαχείρισή τους και την προστασία τους από τη μόλυνση των λιπασμάτων, των γεωργικών φαρμάκων και των άλλων ρυπαντών, όπως τα βιομηχανικά και τα αστικά απόβλητα. Αυτός που ρυπαίνει το περιβάλλον θα πρέπει να πληρώνει.
- Οργάνωση μελέτης για τους σημαντικότε-

ρους υπόγειους υδροφορείς, ώστε να εξασφαλίζεται η συνεχής ανανέωσή τους.

- Εκτέλεση των αναγκαίων δασοτεχνικών έργων στη βάση μακροχρόνιου προγραμματισμού στις λεκάνες απορροής των κυριότερων ποταμών της χώρας μας και ιδίως στις περιοχές όπου θα κατασκευάζονται ταμειευτήρες.
- Σύσταση Ινστιτούτου Διαχείρισης Υδατικών Πόρων για την υποστήριξη αποφάσεων από μέρους της διοίκησης με την επεξεργασία και την εκπόνηση προγραμμάτων σχεδιασμού για τη διαχείριση και την ανάπτυξη του υδατικού δυναμικού.
- Ανάπτυξη της υδρολογικής έρευνας, καθώς τα υπάρχοντα στοιχεία για τα επιφανειακά, πηγαία και υπόγεια νερά της χώρας μας ως επί το πλείστον δεν είναι προϊόντα σχεδιασμού και εφαρμογής ολοκληρωμένων προγραμμάτων υδρολογικής έρευνας μεγάλης διάρκειας

Στη συνέχεια η ΟΚΕ και στο πλαίσιο της Γνώμης υπ' αριθμ. 193 "Περιβάλλον- Προστασία της Φύσης", διατύπωσε τις ακόλουθες προτάσεις:

Είναι άμεση αναγκαιότητα η συστηματική ενημέρωση του κοινού για την ανάγκη εξοικονόμησης νερού ύδρευσης σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο. Πρέπει ακόμη να υπάρξει άμεσα μια συστηματική και συντονισμένη προσπάθεια συντήρησης και βελτίωσης της λειτουργίας των δικτύων ύδρευσης από τις ΔΕΥΑ, ώστε να περιορισθούν οι απώλειες νερού ύδρευσης που σε πολλές πόλεις μπορεί να φτάσει το 40-60% του καταναλισκόμενου νερού.

Για τις παράκτιες τουριστικές και οικιστικές περιοχές είναι επιβεβλημένη η ενίσχυση της προσφοράς νερού σε μόνιμη βάση με συστήματα αφαλάτωσης. Παράλληλα θα πρέπει να αρχίσει η συστηματική συντήρηση ή και αντικατάσταση των παλαιών και σοβαρά διαβρωμένων δικτύων ύδρευσης, στα οποία εγκαθίστανται τα συστήματα αφαλάτωσης.

Στον τομέα της Διαχείρισης των Υδατικών

Πόρων (ΔΥΠ), η Ο.Κ.Ε. θεωρεί απαραίτητες τις ακόλουθες παρεμβάσεις:

- Ολοκλήρωση του θεσμικού πλαισίου και πιστή εφαρμογή των σχετικών Οδηγιών και Νόμων.
- Η διαχείριση των υδατικών πόρων να μην κατευθύνεται από τη ζήτηση, αλλά από τη δυνατότητα προσφοράς.
- Ορθολογική διαστασιολόγηση των έργων.
- Άμεση ενίσχυση του προσωπικού της Κεντρικής Υπηρεσίας Υδάτων και των Διευθύνσεων Υδάτων των Περιφερειών, καθώς ελλοχεύει ο κίνδυνος το σύστημα διαχείρισης του νερού, το οποίο είναι και επιταγή της Κοινοτικής Οδηγίας 2000/60 για τα Νερά, να μην λειτουργήσει, με τεράστιο κόστος για τη χώρα.
- Συντονισμός και αλληλοενημέρωση των υπηρεσιών που διενεργούν μετρήσεις και συλλέγουν στοιχεία που σχετίζονται με τους υδατικούς πόρους, όπως η Εθνική Τράπεζα Υδρολογικής και Μετεωρολογικής Πληροφορίας (ΕΤΥΜΠ-ΥΔΡΟΣΚΟΠΙΟ), που πρέπει να γίνει προσιτή σε κάθε χρήστη, οι Διευθύνσεις Υδάτων των 13 Περιφερειών της χώρας, το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, το Υπουργείο Αιγαίου, η ΔΕΗ, το ΙΓΜΕ, η ΕΜΥ, ώστε να διασφαλισθεί η συστηματικότητα των μετρήσεων, η αποθήκευση και η εύκολη πρόσβαση στα στοιχεία.
- Τα μέτρα για τη λειψυδρία, η οποία αντιμετωπίζεται κυρίως με τη διαχείριση της ζήτησης νερού, πρέπει να εξειδικεύονται σε επίπεδο περιφέρειας ή υδατικού διαμερίσματος ή και σε μικρότερη κλίμακα, εφόσον αυτό κρίνεται απαραίτητο.
- Ανάλυση των στοιχείων ανά τομέα (γεωργία, οικιακή χρήση, βιομηχανία, αναψυχή) για να υπάρχει σαφής εικόνα για το πώς η κάθε δραστηριότητα επηρεάζει την ποσότητα ή την ποιότητα του νερού.
- Επαναχρησιμοποίηση του νερού στη βιομηχανία και χρήση περιβαλλοντικών προτύπων διαχείρισης από τις βιομηχανίες τύπου ISO 14000 και EMAS II, τα οποία

αποτελούν εργαλεία ελέγχου της επίτευξης προγραμμάτων εξοικονόμησης νερού από τη βιομηχανία.

- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών. Συνεπής και συνεχής περιβαλλοντική παιδεία σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.
 - Ενίσχυση της υδατικής έρευνας.
- Τέλος, αναφορικά με τον τομέα της άρδευσης η ΟΚΕ θεωρεί ότι:
- Στα περισσότερα μέρη της χώρας μπορούν να ληφθούν πρακτικά μέτρα εξοικονόμησης νερού με καλύτερη διαχείριση ή νέες τεχνολογίες, εξειδικευμένα για κάθε περιοχή, για τα οποία υπεύθυνες πρέπει να είναι οι Περιφερειακές Διευθύνσεις Υδάτων.
 - Απαιτούνται συστηματικές δράσεις ενημέρωσης των αγροτών, σε συνεργασία με τους ΟΤΑ και τις λοιπές Υπηρεσίες του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, κυρίως της Γεν. Δ/σης Φυτικής Παραγωγής για τις περιπτώσεις εκτάκτων αναγκών και οδηγίες στις Νομαρχιακές Υπηρεσίες για περιορισμό των ωρών λειτουργίας των αντλιοστασίων.
 - Είναι επιβεβλημένη η λήψη μέτρων, κυρίως έργων, για τον περιορισμό των απωλειών των δικτύων και άμεσες και στοχευμένες παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των εκτάκτων αναγκών σε νερό διαφόρων περιοχών.
 - Στις περιπτώσεις της Θεσσαλίας και της Κεντρικής Μακεδονίας θα χρειαστούν πρόσθετα μέτρα και στενή συνεργασία με τη ΔΕΗ για τη διαχείριση των αποθεμάτων στους ταμιευτήρες της ΔΕΗ, που προορίζονται για άρδευση των περιοχών αυτών.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία χρόνια όλο και συχνότερα, ακραία καιρικά φαινόμενα πλήττουν τη γη. Την ώρα που κάποιες περιοχές πνίγονται στις πλημμύρες, κάποιες άλλες παραδίδονται στις φλόγες των δασικών πυρκαγιών, ενώ κάποιες μαστίζονται από ξηρασία και λειψυδρία. Ο πλανήτης αντιδρά με το δικό του τρόπο στις πιέσεις που οδήγησαν στην υπέρβαση των ορίων της αντοχής του.

Η διαρκής αύξηση των εκπομπών των αερίων από τις παντός είδους καύσεις, η οποία συνδέεται άμεσα με την αναπτυξιακή δραστηριότητα του πλούσιου βορρά, ιδίως στους τομείς της βιομηχανίας, της παραγωγής ενέργειας και των μεταφορών, εγκλώβισε μεγάλα ποσά θερμότητας στην ατμόσφαιρα, προκαλώντας τη σταδιακή αύξηση της θερμοκρασίας της γης. Το φαινόμενο του θερμοκηπίου οδηγεί τον πλανήτη σε υπερθέρμανση και το κλίμα σε απορρύθμιση.

Η περιοχή της Μεσογείου υφίσταται ταυτόχρονα όλες τις εκδοχές των φυσικών κινδύνων που σχετίζονται με τα ακραία φαινόμενα που φέρνει η κλιματική αλλαγή. Στο εξής, τα διαστήματα έντονης ξηρασίας και παρατεταμένου καύσωνα, αναμένεται να εναλλάσσονται συχνότερα με υγρές περιόδους που θα χαρακτηρίζονται από ισχυρές καταιγίδες, προκαλώντας αλλού πυρκαγιές στα δάση, αλλού φαινόμενα λειψυδρίας κι αλλού καταστροφές λόγω πλημμύρας.

Είναι σαφές ότι σε συνθήκες κλιματικής αλλαγής, οτιδήποτε σχετίζεται με το νερό θα γνωρίσει στο μέλλον μεγάλες αλλαγές. Αλλού το μέσο ύψος της βροχής θα αυξηθεί σημαντικά, όπως αναμένεται να συμβεί στην κεντρική και βόρεια Ευρώπη, αλλού, όπως στις χώρες του τρίτου κόσμου η ανομβρία θα ενταθεί, ενώ τέλος αλλού, όπως στη δική μας περιοχή, θα αλλάξει η κατα-

νομή των βροχοπτώσεων στο χρόνο, καθώς θα έχουμε συχνότερη εναλλαγή ξηρών και υγρών περιόδων.

Το γεγονός αυτό για τη χώρα μας σημαίνει ότι στο εξής, ακόμη κι αν δεχόμαστε συνολικά σε ετήσια βάση, τα ίδια ύψη βροχής σε σχέση με το παρελθόν - κάτι πάντως που για την ώρα διαψεύδεται από τις μετρήσεις των μετεωρολόγων, οι οποίοι μιλούν για μείωση των βροχοπτώσεων - η κατανομή του νερού θα είναι τέτοια, ώστε να μην ευνοεί όπως παλιά τον εμπλουτισμό των φυσικών δεξαμενών του νερού. Το έδαφος, ως γνωστόν, δεν προλαβαίνει να διηθήσει το νερό, όταν αυτό έρχεται με βροχοπτώσεις μεγάλης έντασης. Με αποτέλεσμα το μεγαλύτερο μέρος αυτού του νερού να απορρέει αναξιοποίητο και να χάνεται. Μ' άλλα λόγια στην περιοχή μας, εκείνο που είναι βέβαιο, είναι ότι θα περιοριστεί σημαντικά η ικανότητα των φυσικών δεξαμενών του νερού να εμπλουτίζονται και να ανανεώνουν τα αποθέματά τους.

Οι φυσικοί κίνδυνοι της λειψυδρίας και της πλημμύρας όμως, αναμένεται να ενισχυθούν ακόμη περισσότερο και ως αποτέλεσμα μιας σειράς παράπλευρων απωλειών των ακραίων φαινομένων που φέρνει η κλιματική αλλαγή. Οι δασικές πυρκαγιές και τα συχνότερα φαινόμενα πλημμυρικών απορροών, σε συνδυασμό με την προχωρημένη αστικοποίηση της υπαίθρου, θα προκαλούν στο εξής εντονότερη διάβρωση των εδαφών, ενισχύοντας την επέκταση του κινδύνου της ερημοποίησης, γεγονός που θα αποδυναμώσει ακόμη περισσότερο την ικανότητα των εδαφών να συγκρατούν το νερό της βροχής και του χιονιού.

Η μείωση όμως της ικανότητας εμπλουτισμού των επιφανειακών και υπόγειων φυσικών δεξαμενών του νερού σε μια χώρα

που ήδη από καιρό υφίσταται τις συνέπειες της εξάντλησης και της ποιοτικής υποβάθμισης των υδατικών της αποθεμάτων, θα έχει ολέθρια αποτελέσματα. Καθώς είναι κοινό μυστικό ότι η Ελλάδα ανεξάρτητα

από την κλιματική αλλαγή, εδώ και χρόνια αντιμετωπίζει πρόβλημα νερού δυσανάλογο με τη φυσική προσφορά που παραδοσιακά δέχεται στο πλαίσιο του ετήσιου υδρολογικού κύκλου.

2. Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

2.1. Η κληρονομιά του 20ου αιώνα

Το φαινόμενο του θερμοκηπίου και η επειλούμενη κλιματική αλλαγή, η εξάντληση των κοινών περιβαλλοντικών αγαθών, όπως το νερό, η διαρκώς επεκτεινόμενη ερημοποίηση της γης, η εξαφάνιση σημαντικών υγροτόπων, η υποβάθμιση εκτεταμένων περιβαλλοντικών συστημάτων και η απειλούμενη βιοποικιλότητα, είναι οι κορυφαίες εκδηλώσεις ενός μείζονος κινδύνου για το παγκόσμιο οικοσύστημα που συντηρεί τη ζωή. Η κλίμακα, η ένταση και η έκταση που έχει πάρει το φαινόμενο της διατάραξης της οικολογικής ισορροπίας, εύλογα σήμερα δημιουργούν ανησυχία και δικαιολογημένα οδηγούν σε δυσώινες προβλέψεις για το μέλλον.

Η παγκόσμια κοινότητα με τις Διασκέψεις του Ρίο, της Νέας Υόρκης και του Γιοχάνεσμπουργκ και κάτω από την πίεση τόσο των αδιεξόδων όσο και των κοινωνικών κινημάτων, δείχνει να αντιλαμβάνεται τη σοβαρότητα της κατάστασης και υιοθετεί τις αρχές της Βιώσιμης Ανάπτυξης, μιας ανάπτυξης δηλαδή με όρους και προϋποθέσεις που ορίζονται από τους όρους και τους περιορισμούς που θέτει η ίδια η φύση. Αυτό είναι το νόημα και το μήνυμα της Αειφορίας, η οποία εισάγει ως σύγχρονα ζητούμενα τις έννοιες της ολοκληρωμένης πολιτικής για το περιβάλλον, καθώς και της συνέργειας τόσο σε εθνικό και σε περιφερειακό όσο και σε διεθνές επίπεδο, καθώς η διεθνής συνεργασία αναδεικνύεται ως η μόνη διέξοδος για την υπόθεση της αναστροφής της παγκόσμιας οικολογικής κρίσης και της μείωσης των εντάσεων για τη διεκδίκηση των "κοινών" περιβαλλοντικών αγαθών.

Από την άλλη πλευρά, είναι σήμερα γνωστό ότι ο μισός περίπου πληθυσμός της γης, το 40% για την ακρίβεια των κατοίκων της γης, ζουν σε περιοχές όπου οι υδρολογικές λεκάνες και τα υδατικά αποθέματα είναι δια-

κρατικά, μοιράζονται δηλαδή μεταξύ δύο ή και περισσότερων χωρών. Διοικητικά και φυσικά όρια σε σπάνιες περιπτώσεις σήμερα συμπίπτουν, αναγκάζοντας τη διαχείριση του περιβάλλοντος και τη διαχείριση του νερού να διεθνοποιούνται και να αξιοποιούν μεθόδους και από τις περιοχές των διεθνών σχέσεων και της διπλωματίας.

Επομένως από την παγκοσμιοποίηση των δράσεων περνάμε σήμερα στην παγκοσμιοποίηση των αντιδράσεων και από την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, εισερχόμαστε στην εποχή της παγκοσμιοποίησης του περιβάλλοντος και της οικολογίας. Οι δράσεις πλέον για να είναι αποτελεσματικές, πρέπει να ξεφύγουν από τα στενά όρια του κράτους, οδηγώντας έτσι σε μια νέα πρακτική, αυτή της διεθνούς συνεργασίας και των διεθνών συμφωνιών και συνθηκών.

2.2. Διεθνή Ύδατα - Υδροδιπλωματία

Η Περιβαλλοντική ή "Πράσινη" Διπλωματία, ο καθορισμός δηλαδή των διεθνών σχέσεων με γνώμονα τόσο τη διαχείριση των "κοινών αγαθών" όσο και τη συνεργασία για την αντιμετώπιση των κοινών προβλημάτων του πλανήτη, διαμορφώνει σήμερα μια νέα πραγματικότητα σ' ένα ταραγμένο διεθνές περιβάλλον, δίνοντας μέσω της διεθνούς συνεργασίας μια νέα ευκαιρία τόσο στην υπόθεση της προστασίας και διατήρησης του περιβάλλοντος, όσο και σε εκείνες της δημοκρατικής διακυβέρνησης και της διασφάλισης της παγκόσμιας ειρήνης.

Η Ελλάδα, η οποία μοιράζεται το 25% των υδατικών της αποθεμάτων με τις γειτονικές της χώρες, αλλά και οι λοιπές Βαλκανικές χώρες οι οποίες προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικοοικονομικά συστήματα με διαφορετικές αντιλήψεις για το περιβάλλον και την ανάπτυξη και οι οποίες βρίσκονται σήμερα στη φάση της προσαρμογής τους σε μια

νέα διεθνή πραγματικότητα, έχουν πολλά να ωφεληθούν από μια στροφή της πολιτικής τους στην κατεύθυνση της περιβαλλοντικής διπλωματίας, η οποία στην περίπτωση του νερού εξειδικεύεται στη νέα επιστημονική περιοχή της Διπλωματίας του Νερού ή αλλιώς της Υδροδιπλωματίας.

Οι βασικές αρχές της αειφορίας και συγκεκριμένα η αποτελεσματικότητα, η αποδοτικότητα και κυρίως η υπόθεση της ισότητας, της ισοτιμίας και της ισοδυναμίας, βρίσκουν νέο πεδίο εφαρμογής στην επιστημονική περιοχή της Υδροδιπλωματίας.

Το μεγάλο ζητούμενο της αρχής της αποτελεσματικότητας είναι η ολοκληρωμένη διαχείριση του νερού σε επίπεδο ενιαίας υδρολογικής λεκάνης. Το γεγονός αυτό οδηγεί στην ανάπτυξη διασυνοριακών δικτύων και συστημάτων παρακολούθησης και ελέγχου των παραμέτρων του νερού, καθώς και κοινών σχεδίων ανάπτυξης του υδατικού δυναμικού με τον ενιαίο, από όλες τις ενδιαφερό-

μενες χώρες, σχεδιασμό των έργων διαχείρισης των υδατικών πόρων και των υδραυλικών έργων.

Από την άλλη μεριά, το μεγάλο ζητούμενο της αρχής της αποδοτικότητας είναι η εφαρμογή κανόνων, μεθόδων και οικονομικών εργαλείων για την ισότιμη κατανομή του κόστους της διατήρησης, της προστασίας και της αποκατάστασης των κοινών υδατικών αποθεμάτων, καθώς και την από κοινού χρηματοδότηση των κοινού, διασυνοριακού ενδιαφέροντος, υδραυλικών έργων. Η εφαρμογή για παράδειγμα της αρχής "Ο ρυπαίνων πληρώνει" σε διεθνές επίπεδο, είναι ένα από τα μεγάλα ζητούμενα της Υδροδιπλωματίας. Τέλος, το ζητούμενο των αρχών της ισότητας και της ισοδυναμίας, είναι η εύρεση κανόνων όχι μόνο για την ισότιμη κατανομή των υδατικών αποθεμάτων, αλλά και για τις ωφέλειες που προκύπτουν από την αξιοποίηση και την κοινή διαχείρισή τους.

3. ΤΟ ΥΔΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ

3.1. Υφιστάμενη Κατάσταση των υδατικών πόρων

Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από σχετικά μικρές υδρολογικές-υδρογεωλογικές ενότητες και από έντονη εποχιακή διακύμανση τόσο της φυσικής προσφοράς όσο και της ζήτησης του νερού. Σημαντική είναι η συνεισφορά των υπόγειων υδατικών πόρων για την κάλυψη των τοπικών αναγκών. Ειδικότερα, τα υπόγεια νερά των καρστικών υδροφορέων παρουσιάζουν ενδιαφέρον λόγω των σημαντικών αποθεμάτων τους.

Η απουσία πολιτικής για τη διαχείριση του νερού στη χώρα μας έχει κάνει φανερές τις επιπτώσεις της τα τελευταία χρόνια. Τα προβλήματα που έχουν συσσωρευτεί εκδηλώνονται κατά προτεραιότητα στις πιο ευάλωτες από την άποψη των υδατικών ισοζυγίων περιοχές.

Τα υδατικά ισοζύγια στις υδρολογικές λεκάνες της χώρας έχουν από καιρό διαταραχθεί, με αποτέλεσμα εκτός των ανανεώσιμων, να καταναλώνεται κάθε χρόνο κι ένα μεγάλο μέρος των μόνιμων υδατικών αποθεμάτων το οποίο δεν αναπληρώνεται ποτέ. Κύρια αιτία η αυξημένη ζήτηση του νερού πρώτα στις αγροτικές και μετά και στις υπόλοιπες αστικές, βιομηχανικές, τουριστικές και ενεργειακές αναπτυξιακές δραστηριότητες, οι οποίες δε σχεδιάστηκαν ποτέ σύμφωνα με τις φυσικές δυνατότητες των υδατικών της συστημάτων. Η επί χρόνια συντήρηση μιας οικονομικής ανάπτυξης που δε σεβάστηκε τη φέρουσα ικανότητα της ελληνικής γης, έχει ως αποτέλεσμα αυτό που σήμερα εμφανίζεται εκτεταμένα ως εξάντληση των πηγών του νερού, ως ταπείνωση της στάθμης των υπόγειων υδροφορέων, ως μείωση της παροχής των ποταμών, ως εξαφάνιση λιμνών και υγροτόπων, ή ως υφαλμύριση των παράκτιων υδατικών συστημάτων.

Ειδικότερα η χωρική κατανομή της ζήτησης νερού χαρακτηρίζεται από αυξημένες ανάγκες στην παραλιακή ζώνη και τις μεγάλες πεδινές εκτάσεις, κυρίως στον ιστορικό αναπτυξιακό άξονα της χώρας Θεσσαλονίκη - Αθήνα - Πάτρα. Το πιο πλεονασματικό υδατικό διαμέρισμα είναι αυτό της Δυτικής Στερεάς Ελλάδας. Το πιο ελλειμματικό υπό τις σημερινές συνθήκες είναι αυτό της Θεσσαλίας, το οποίο παρουσιάζει και τη μεγαλύτερη ζήτηση νερού. Άλλα διαμερίσματα με ελλειμματικό ισοζύγιο είναι αυτά της Ανατολικής Πελοποννήσου και των Νήσων του Αιγαίου. Οι πηγές υδροδότησης είναι διάσπαρτες και ο υπολογισμός των αποθεμάτων τους εξαρτάται από τη γνώση των υδρολογικών ισοζυγίων πολλών μικρών υδρολογικών ή υδρογεωλογικών λεκανών. Η χρονική διακύμανση επηρεάζεται από το είδος της χρήσης (άρδευση, ύδρευση κλπ.) με αυξημένες ζητήσεις κατά το πεντάμηνο Μαΐου - Σεπτεμβρίου, με μήνα αιχμής τον Ιούλιο.

Από ποιοτικής πλευράς οι υδατικοί πόροι στην Ελλάδα κρίνονται σε γενικές γραμμές ικανοποιητικοί. Τα περισσότερα από τα αξιολογούμενα μεγέθη επιφανειακά υδατικά συστήματα, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, ικανοποιούν τις αυστηρές προϋποθέσεις για παραγωγή πόσιμου νερού μετά από κατάλληλη επεξεργασία. Βέβαια πρέπει να επισημανθεί ότι οι αξιολογήσεις βασίζονται σε σχετικά περιορισμένα δεδομένα πεδίου και έχουν γίνει με κριτήρια που αφορούν επιμέρους χρήσεις των πόρων απόληψη νερού για πόση, άρδευση, διαβίωση ιχθύων), σύμφωνα με το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο και όχι με κριτήρια που σχετίζονται με τη λειτουργία των οικοσυστημάτων και την εν γένει περιβαλλοντική τους κατάσταση, τα οποία αποτελούν έναν από τους στόχους της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ. Τα τελευταία δεν έχουν ακόμα διαμορφωθεί πλήρως, όπως όμως

φαίνεται θα είναι αυστηρότερα των υφιστάμενων.

Ποιοτικά υποβαθμισμένες εμφανίζονται ορισμένες περιοχές που επηρεάζονται από έντονη ανθρωπογενή ρύπανση, κυρίως με θρεπτικά συστατικά. Ειδικότερα για τα διακρατικά νερά, τα προβλήματα σε μεγάλο βαθμό οφείλονται στα ανεπαρκή μέτρα προστασίας των ανάντη χωρών. Ανησυχητική επίσης είναι η κατάσταση των λιμνών ως προς την ευαισθησία τους στο φαινόμενο του ευτροφισμού, καθώς ευαισθησία παρουσιάζει το 70% περίπου των πιο σημαντικών λιμνών.

Σοβαρά προβλήματα ποσοτικής και ποιοτικής υποβάθμισης έχουν παρατηρηθεί και σε ορισμένους υπόγειους υδροφορείς, τα οποία οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στην υπεράντληση, γεγονός που σε παράκτιους υδροφορείς έχει ως αποτέλεσμα φαινόμενα υπαλμύρισης. Η ρύπανση των υπόγειων νερών επίσης σχετίζεται με την παρουσία υψηλών συγκεντρώσεων νιτρικών, χωρίς να αποκλείεται και η επιβάρυνση των υδάτων με συγκεντρώσεις οργανικών ουσιών (π.χ. φυτοφαρμάκων) που οφείλεται κυρίως στις μη σημειακές πηγές λόγω γεωργικών δραστηριοτήτων.

Χωρίς να αγνοείται η σημασία και η ιδιαιτερότητα των προβλημάτων ποιότητας των υδατικών πόρων, το σοβαρό υδατικό πρόβλημα της χώρας λόγω της μεγάλης εποχιακής διακύμανσης των πόρων, είναι το ποσοτικό. Η λειψυδρία δε σημαίνει αναγκαστικά ότι δεν υπάρχει νερό, αλλά κάτι περισσότερο και συνήθως και πιο σύνθετο· ότι δηλαδή τα διαθέσιμα αποθέματα δεν αρκούν για την κάλυψη των αναγκών.

Βέβαια το πρόβλημα δεν προκύπτει, όπως κακώς συνηθίζεται να αναφέρεται, από τη μείωση των υδατικών αποθεμάτων είτε από την αύξηση των υδατικών αναγκών. Το πρόβλημα έχει τις αιτίες του, όπως προαναφέρθηκε, στην απουσία ολοκληρωμένης πολιτικής για τη διαχείριση των υδατικών πόρων, ικανής να διευθετήσει το ισοζύγιο προσφο-

ράς και ζήτησης του νερού. Και αυτό διότι πλέον είναι γνωστό ότι η όποια μείωση της φυσικής προσφοράς του νερού εκτός από αναμενόμενη είναι εν πολλοίς και προβλέψιμη, ειδικά με τις δυνατότητες που παρέχει στη σημερινή εποχή η επιστήμη της υδρολογικής προσομοίωσης.

Το μεγάλο ζητούμενο συνεπώς σήμερα είναι ο σχεδιασμός και η εφαρμογή μιας υδατικής πολιτικής με κεντρικό στόχο τη διευθέτηση των ισοζυγίων προσφοράς και ζήτησης του νερού στις υδρολογικές λεκάνες και τα υδατικά διαμερίσματα της χώρας.

3.2. Τα διασυνοριακά νερά στην Ελλάδα

Από τα οκτώ (8) ποτάμια της Βόρειας Ελλάδας, των περιοχών της Μακεδονίας και της Θράκης δηλαδή, (Αώος, Αλιάκμονας, Λουδίας, Αξιός, Γαλλικός, Στρυμόνας, Νέστος και Έβρος), μόνο τα τρία (3), (Αλιάκμονας, Λουδίας και Γαλλικός) δεν είναι διασυνοριακά, δεν τα μοιραζόμαστε δηλαδή με γειτονικές χώρες. Και από τα πέντε (5) ποτάμια που μοιραζόμαστε, μόνο στην περίπτωση του Αώου ποταμού η Ελλάδα βρίσκεται στην πλεονεκτική ανάντη θέση, ενώ στα υπόλοιπα τέσσερα (4) βρίσκεται στη δυσμενή κατάσταση. Και από τα πέντε (5) ποτάμια των οποίων τις λεκάνες απορροής μοιραζόμαστε με τους βόρειους γείτονες, μόνο στην περίπτωση του Νέστου υπάρχει σήμερα διακρατική συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών, της Ελλάδας και της Βουλγαρίας δηλαδή, με πολλά όμως κι αυτή προβλήματα στην εφαρμογή των όρων που προβλέπονται.

Αδιάψευστος μάρτυρας της ελλιπούς και με προβλήματα εφαρμογής της υπάρχουσας από το 1995 συμφωνίας του Νέστου, αποτελεί το γεγονός της μεταφοράς απορριμμάτων από τη βουλγαρική υδρολογική λεκάνη στο ελληνικό έδαφος κάθε φορά που τα νερά του ποταμού πλημμυρίζουν και κατακλύζουν ανεξέλεγκτες παρόχθιες χωματερές στη γειτονική χώρα. Μεγάλο ακόμη πρόβλημα στη συμφωνία του Νέστου, εκτός από την προφανή ανάγκη επικαιροποίησής της, λόγω των

συνθηκών της κλιματικής αλλαγής που έχουν στο μεταξύ προκύψει, είναι το γεγονός της ανεπαρκούς μέχρι σήμερα λειτουργίας της κοινής επιτροπής υδροοικονομίας.

Αναφορικά με τον Αξιό ποταμό, ο οποίος πηγάζει από τη ΠΓΔΜ και έχει το μεγαλύτερο μέρος της λεκάνης απορροής του στη χώρα των Σκοπίων, η υγεία και η ακεραιότητα του οικοσυστήματος της λεκάνης του, (συμπεριλαμβανομένων των αγροτικών περιοχών των νομών Κιλκίς και Θεσσαλονίκης, των υπόγειων νερών που επικοινωνούν με το νερό του ποταμού, του δέλτα του ποταμού, που προστατεύεται και από τη συνθήκη Ραμσάρ, αλλά και του Θερμαϊκού κόλπου στον οποίον εκβάλλει το ποτάμι), εξαρτάται απόλυτα από την ποιότητα του νερού που εισέρχεται στη χώρα μας από τη ΠΓΔΜ. Οποιοδήποτε περιστατικό ρύπανσης των νερών του ποταμού στο γειτονικό έδαφος ή ακόμη και ατύχημα, θα μπορούσε να έχει ολέθριες συνέπειες για την ελληνική πλευρά. Και αν η ελληνική πλευρά έχει επενδύσει μεγάλα ποσά στην ασφαλή διάθεση των αποβλήτων της πόλης της Θεσσαλονίκης μέσω του καινούριου αποχετευτικού συστήματος και της εγκατάστασης του νέου βιολογικού καθαρισμού, εντούτοις η ποιότητα του νερού στο Θερμαϊκό Κόλπο εξακολουθεί να βρίσκεται σε κίνδυνο και μάλιστα από εν δυνάμει πηγές ρύπανσης που δεν ελέγχονται από την Ελλάδα.

Χαρακτηριστικό τέλος της απουσίας διακρατικής συνεργασίας για τη διαχείριση των υδάτων είναι και το παράδειγμα του ποταμού Έβρου, του οποίου η Ελλάδα πληρώνει αρκετές φορές κάθε έτος το τίμημα της απουσίας κοινού, διασυνοριακού αντιπλημμυρικού σχεδιασμού. Τα απαιτούμενα αντιπλημμυρικά έργα και οι επεμβάσεις ορεινής υδροοικονομίας για την ανάσχεση της πλημμυρικής απορροής, όπως είναι λογικό, δεν ενδιαφέρουν τη Βουλγαρική πλευρά και γι' αυτό αυτή αρνείται να τα χρηματοδοτήσει, καθώς οι μεγάλες πλημμυρικές καταστροφές εμφανίζονται στα κατάντη του ποταμού, στο ελληνικό δηλαδή έδαφος.

3.3. Το ισοζύγιο προσφοράς και ζήτησης του νερού

Η διαχείριση του νερού έχει δύο διακριτές και ανεξάρτητες μεταξύ τους διαστάσεις: τη διάσταση της φυσικής προσφοράς και τη διάσταση της ζήτησης.

Σε ό,τι αφορά στο σκέλος της φυσικής προσφοράς του νερού, υπεύθυνη είναι κατά κύριο λόγο η φύση, μέσω του υδρολογικού κύκλου, αλλά και η τεχνολογία, μέσω του σχεδιασμού και της κατασκευής υδραυλικών έργων αξιοποίησης του υδατικού δυναμικού.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί η σημασία των επενδύσεων σε μεγάλα, αλλά και μικρά τεχνικά έργα εντοπισμού, συλλογής, αποθήκευσης, μεταφοράς, διανομής και διαχείρισης του νερού, ιδιαίτερα στη χώρα μας, όπου η ανομοιόμορφη κατανομή στο χώρο και το χρόνο του νερού, επιβάλλει μια τέτοια πρακτική.

Για τη διαμόρφωση του δεύτερου σκέλους του ισοζυγίου που αφορά στη ζήτηση του νερού, η αποκλειστική ευθύνη αποδίδεται στις διάφορες μορφές αναπτυξιακών δραστηριοτήτων που χρησιμοποιούν το νερό (αστική ανάπτυξη, βιομηχανία, αγροτική ανάπτυξη, τουρισμός, παραγωγή ενέργειας κλπ) και συνεπώς η ευθύνη βαραίνει τον ανθρώπινο κυρίως παράγοντα.

Για να επιτευχθεί λοιπόν ο στόχος της επάρκειας των υδατικών αποθεμάτων δεν απαιτείται η μονόπλευρη όσο και αδιέξοδη περιβαλλοντικά εξασφάλιση ολοένα και περισσότερων υδατικών αποθεμάτων, αλλά αντιθέτως, η επίτευξη ισορροπίας μεταξύ της προσφοράς και της ζήτησης του νερού. Η κατάσταση που επικρατεί σήμερα στον τομέα της διαχείρισης του νερού απέχει πολύ απ' το να έχει τα χαρακτηριστικά της βιωσιμότητας, αφού:

- ούτε την οικονομική ανάπτυξη μπορεί να συντηρήσει με τη μη ικανοποίηση των αναγκών σε νερό κυρίως στην αγροτική οικονομία και τον τουρισμό,
- ούτε την περιβαλλοντική προστασία και διατήρηση των υδατικών συστημάτων

μπορεί να εγγυηθεί διαχρονικά, με τα αρνητικά υδατικά ισοζύγια στις υδρολογικές λεκάνες της χώρας να προκαλούν εξαφάνιση των υγροτόπων, υποβάθμιση των υδροφορέων και εξάντληση των ποταμών και των λιμνών,

- ούτε την κοινωνική ευημερία μπορεί να εγγυηθεί, ειδικά στις υποβαθμισμένες περιβαλλοντικά περιοχές και τις περιοχές που υποφέρουν από λειψυδρία, οι κάτοικοι των οποίων στερούνται τη δυνατότητα της πρόσβασης σε νερό καλής ποιότητας και ικανής ποσότητας για την ικανοποίηση των αναγκών τους.

Είναι σαφές λοιπόν σήμερα ότι η διαχείριση των υδατικών πόρων θα πρέπει να επαναπροσδιοριστεί προκειμένου να αποκτήσει τα χαρακτηριστικά της βιωσιμότητας, τα οποία σήμερα, όπως έχει σημειώσει και η ΟΚΕ¹, αλ-

λά είναι και διεθνώς αποδεκτά είναι:

- α) η ολοκληρωμένη πολιτική νερού στη βάση της ενιαίας θεώρησης και αντιμετώπιση όλων των επιμέρους φυσικών, τεχνικών, οικονομικών, περιβαλλοντικών, διοικητικών και πολιτικών πλευρών και διαστάσεων της διαχείρισης των υδατικών πόρων,
- β) η διαχείριση της ζήτησης του νερού με τη βιώσιμη διευθέτηση του ισοζυγίου προσφοράς και ζήτησης και την προσαρμογή της ζήτησης του νερού στα όρια και τις δυνατότητες της φυσικής προσφοράς του, και
- γ) η αποκεντρωμένη και συμμετοχική διαχείριση του νερού στο κατώτατο δυνατό διοικητικό επίπεδο και εντός των φυσικών ορίων της υδρολογικής λεκάνης.

¹ Γνώμη υπ' αριθμ. 83, 2002 και Γνώμη υπ' αριθμ. 93, 2003

4. ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΥΔΑΤΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ

4.1. Γενικά

Στον τομέα της διαχείρισης των υδατικών πόρων μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1980, αναπτύχθηκε ένα θεσμικό πλαίσιο αποτελούμενο από νόμους, διατάγματα, διοικητικές αποφάσεις, ιδρυτικούς νόμους και οργανισμούς υπουργείων και φορέων. Κάποια από αυτά τα νομοθετήματα, ο αριθμός των οποίων υπολογίζεται ότι υπερβαίνει τα 300, χρονολογούνται από το 1930 και πολλές φορές επικαλύπτονται ή έρχονται σε αντίθεση μεταξύ τους. Το σοβαρότερο όμως πρόβλημα ήταν η αδυναμία εφαρμογής τους, καθώς και η έλλειψη αποτελεσματικών μηχανισμών ελέγχου και επιβολής των προβλεπομένων κυρώσεων.

Ένας εξ αυτών των νόμων, ίσως ο σημαντικότερος, ήταν ο Ν.1739/1987, ο οποίος όμως λόγω αδυναμιών (έλλειψη στήριξης των αρμοδίων υπηρεσιών, έλλειψη προσωπικού, απουσία πιστώσεων) δεν εφαρμόστηκε πλήρως, με αποτέλεσμα να συνεχισθεί η αποσπασματική και ευκαιριακή και συγκεκριμένη αντιμετώπιση της διαχείρισης του νερού. Αξίζει να σημειωθεί πάντως ότι ακόμα και η μερική εφαρμογή του δημιούργησε τις δομές και τις εμπειρίες εκείνες, που είναι απαραίτητες για να συνειδητοποιήσουν οι χρήστες και όλοι οι εμπλεκόμενοι στον τομέα του νερού την αναγκαιότητα ορθολογικής και προγραμματισμένης χρήσης του. Αποτέλεσε ακόμη χρήσιμο υπόβαθρο για τα πρώτα στάδια υλοποίησης της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ, καθώς και για την κατάρτιση του Ν. 3199/2003, που ψηφίστηκε κατ' εφαρμογή της.

Ειδικότερα, με το Ν.1739/1987 προβλέπονταν διάφορες ρυθμίσεις για τα όργανα και τις διαδικασίες που κρίθηκαν αναγκαίες για την αποτελεσματική διαχείριση των υδατικών πόρων της χώρας, οι οποίες κάλυπταν παράλληλα και απαιτήσεις της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ.

4.2. Η Οδηγία-Πλαίσιο 2000/60/ΕΚ για την κοινοτική δράση στην πολιτική των υδάτων

Η Οδηγία 2000/60/ΕΚ αποτελεί μια συνολική και καινοτόμο προσπάθεια προστασίας και διαχείρισης των υδατικών πόρων και αποσκοπεί στη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής επί των υδάτων. Η υλοποίηση των στόχων από όλα τα κράτη-μέλη προβλέπεται να γίνει με κοινά βήματα σε προκαθορισμένο χρονοδιάγραμμα από το 2002 έως το 2015. Βασικός στόχος της Οδηγίας είναι η αναβάθμιση και προστασία της ποιότητας των υδατικών πόρων και το πνεύμα της είναι σε μεγάλο βαθμό περιβαλλοντικό. Μεταξύ των βασικών και καινοτόμων αρχών της Οδηγίας είναι η συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων, μέχρι και τον τελικό χρήστη-καταναλωτή, στη διαχείριση των υδατικών πόρων και η αποτελεσματική εφαρμογή οικονομικών εργαλείων. Η Οδηγία έχει ως στόχο τη μακροπρόθεσμη προστασία όλων των υδάτων (επιφανειακών, μεταβατικών, υπόγειων και παράκτιων) και των οικοσυστημάτων στην Ε.Ε. και δημιουργεί ένα πλαίσιο αειφορικής διαχείρισης, το οποίο αποτρέπει την περαιτέρω υποβάθμιση, προστατεύει και βελτιώνει την κατάσταση όλων των υδατικών πόρων.

Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στις συμμετοχικές δράσεις. Ειδικότερα τα κράτη-μέλη καλούνται να ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων φορέων κατά τα επιμέρους στάδια εφαρμογής της Οδηγίας, καθώς και κατά τη σύνταξη των προγραμμάτων διαχείρισης. Τα κράτη-μέλη πρέπει να ενημερώνουν και να συμβουλευόμαστε το κοινό, συμπεριλαμβανομένων και των χρηστών, για το χρονοδιάγραμμα και πρόγραμμα δράσεων για τη σύνταξη των Σχεδίων διαχείρισης, το αργότερο ως το 2006, την επισκόπηση των σημαντικών ζητημάτων διαχείρισης, το αργότερο ως το 2007 και την

πρώτη προσέγγιση των Σχεδίων διαχείρισης, το αργότερο ως το 2008.

Η αναγνώριση της ανάγκης συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων στη διαμόρφωση και εφαρμογή των περιβαλλοντικών πολιτικών δεν αποτελεί πρωτοτυπία της Οδηγίας 60/2000 και μπορεί να θεωρηθεί ως συνέπεια πολλών διακηρύξεων και κειμένων-αρχών των τελευταίων δύο δεκαετιών, που καταγράφουν τη σταδιακή ωρίμανση της άποψης ότι η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί κοινή ευθύνη όλων μας². Εξάλλου εκτός από την Οδηγία 60/2000, θεσμική εξέλιξη των αρχών που αποτυπώνονται στα παραπάνω κείμενα στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποτελούν και οι Οδηγίες 2003/35/ΕΚ (θεσπίζει κανόνες για συμμετοχή του κοινού στην κατάρτιση σχεδίων και προγραμμάτων στα πλαίσια άλλων υφιστάμενων Οδηγιών) και 2003/4/ΕΚ (για την πρόσβαση του κοινού σε περιβαλλοντικές πληροφορίες).

Πέραν όμως της ανάδειξης της δημόσιας συμμετοχής ως ουσιαστικής συνιστώσας της διαδικασίας σχεδιασμού και προσαρμογής των μεθόδων, στην Οδηγία δεν δίνονται πολλά στοιχεία για τις ενέργειες που απαιτούνται για την υλοποίηση της δημόσιας συμμετοχής (μορφές και επίπεδα εκπροσώπησης, βήματα, καταμερισμός εργασίας). Η σαφέστερη αναφορά στη συμμετοχική διαδικασία γίνεται στο άρθρο 14 της Οδηγίας, όπου προσδιορίζονται τρεις μέθοδοι συμμετοχής του κοινού:

- Πρόσβαση σε πληροφορίες
- Υποβολή παρατηρήσεων
- Ενεργός συμμετοχή - διαβούλευση

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι δύο πρώτες μάλλον "συμβατικές" μέθοδοι συμμετοχής έχουν υποχρεωτικό χαρακτήρα, ενώ η εφαρμογή της τρίτης (που ίσως είναι και η ουσιαστικότερη) απλώς ενθαρρύνεται, η δε επιλογή των μεθόδων υλοποίησης επαφίεται στα

επιμέρους Κράτη-Μέλη, αλλά και στις τοπικές κοινωνίες, ανάλογα με την προϋπάρχουσα εμπειρία και τις εκάστοτε ιδιαιτερότητες. Η Ελλάδα είναι μια χώρα με μάλλον περιορισμένη εμπειρία σε θέματα συμμετοχικών διαδικασιών και μακροπρόθεσμου σχεδιασμού. Γενικά, η περιβαλλοντική πολιτική καθορίζεται συνήθως "εκ των άνω προς τα κάτω" και συχνά ως προσαρμογή και μόνο των ευρωπαϊκών πολιτικών. Προκύπτει επομένως η άμεση αναγκαιότητα εφαρμογής εναλλακτικών και προσαρμοσμένων στις εκάστοτε τοπικές συνθήκες σχετικών "ασκήσεων", προκειμένου να αντληθεί πολύτιμη εμπειρία. Δυστυχώς οι προσπάθειες προς την κατεύθυνση αυτή είναι ελάχιστες. Αξίζει να μνημονευθεί η μοναδική ίσως περίπτωση της λεκάνης του Ανθεμούντα στο πλαίσιο Ευρωπαϊκού Προγράμματος, από την οποία αντλήθηκαν χρήσιμα συμπεράσματα τα οποία θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν ευρύτερα.

Ιδιαίτερος σημαντικό τέλος, είναι το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης των στόχων της Οδηγίας το οποίο αποτελεί πρόκληση για τα κράτη-μέλη. Είναι δεσμευτικό, απαιτεί εγρήγορη και πολλές παράλληλες δράσεις. Τα πρώτα 9 χρόνια από την ψήφισή της προβλέπεται να είναι προπαρασκευαστικά, προκειμένου να δημιουργηθούν στα κράτη οι κατάλληλες διοικητικές και λοιπές υποδομές.

Προβλήματα στην εφαρμογή της Οδηγίας 2000/60

Η χαμηλή προτεραιότητα που δίνεται μέχρι σήμερα στην υπόθεση του νερού και της διαχείρισής του, η αντίδραση των εκπροσώπων των οικονομικών και κοινωνικών συμφερόντων που συνδέονται με το υπάρχον σύστημα διαχείρισης του νερού και η αδράνεια της ελληνικής διοίκησης στη θεσμοθέτηση και την εφαρμογή των προβλέψεων της Οδηγίας στην Ελλάδα, είχαν ως συνέπεια τη σημαντική καθυστέρηση στην εφαρμογή των

² (Παγκόσμια Διάσκεψη για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη του 2002 στο Johannesburg, Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, Agenda 21, Σύμβαση του Aarhus για την πρόσβαση του κοινού στην περιβαλλοντική πληροφορία, τη συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων σε σχέση με το περιβάλλον και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα, Διακήρυξη του Δουβλίνου για την πρόσβαση σε περιβαλλοντικές πληροφορίες κ.α).

διατάξεών της με βάση το χρονοδιάγραμμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η Ελλάδα έχει ανταποκριθεί στο Άρθρο 3 της Οδηγίας, που αφορά στον καθορισμό των υδατικών διαμερισμάτων, τη θεσμοθέτηση των φορέων διαχείρισης τους φορείς διαχείρισης και την ένταξη των λεκανών στα υδατικά διαμερίσματα, αν και στο τελευταίο σημείο κατά τρόπο που ενδεχομένως χρήζει αναθεώρησης.

Η σοβαρότερη καθυστέρηση αφορά στην εφαρμογή του Άρθρου 5, το οποίο περιλαμβάνει τον προσδιορισμό των υδάτινων σωμάτων ανά κατηγορίες και τύπους, την ανάλυση και περιγραφή των χαρακτηριστικών των λεκανών απορροής, την εκτίμηση των πιέσεων και ανάλυση επιπτώσεων, τον προκαταρκτικό χαρακτηρισμό των ιδιαιτέρως τροποποιημένων υδάτινων σωμάτων, το χαρακτηρισμό των υδατινών (επιφανειακών, υπογείων, παράκτιων και μεταβατικών) σωμάτων, την αξιολόγηση του κινδύνου μη επίτευξης των στόχων της Οδηγίας και την προκαταρκτική οικονομική ανάλυση. Για το έργο αυτό, το οποίο έπρεπε να έχει ολοκληρωθεί το Μάρτιο του 2005, έχουν γίνει κάποιες χρήσιμες μεθοδολογικού χαρακτήρα διερευνήσεις, ωστόσο δεν έχει ακόμα αρχίσει η ουσιαστική υλοποίηση.

Καθυστέρηση σημειώνεται και στην εφαρμογή του Άρθρου 8, που αφορά στην κατάστρωση των προγραμμάτων εποπτικής, λειτουργικής και διερευνητικής παρακολούθησης (monitoring) των ποσοτικών και ποιοτικών χαρακτηριστικών των υδάτινων σωμάτων, τα οποία μεταξύ άλλων περιλαμβάνουν τον τεκμηριωμένο προσδιορισμό των θέσεων δειγματοληψίας, των μετρούμενων βιολογικών και χημικών παραμέτρων και των συχνότητων αναλύσεων. Βάσει του χρονοδιαγράμματος το έργο έπρεπε να έχει ολοκληρωθεί στο τέλος του 2006, ώστε από το 2007 να είναι δυνατό να τεθούν σε λειτουργία τα προγράμματα παρακολούθησης. Στη χώρα μας η αντίστοιχη

εργασία δεν έχει ακόμα αρχίσει.

Τα προγράμματα παρακολούθησης που βρίσκονται σε λειτουργία από διάφορους φορείς είναι αποσπασματικά, συχνά επικαλυπτόμενα και ελλιπή ως προς τις θέσεις, τη συχνότητα και τις μετρούμενες παραμέτρους (αξίζει να επισημανθούν οι πάρα πολύ σοβαρές ελλείψεις σε ό,τι αφορά βιολογικές παραμέτρους και χημικές ουσίες προτεραιότητας). Κατά συνέπεια η ενοποίηση και συμπλήρωσή τους στο πνεύμα των διατάξεων της Οδηγίας θα απαιτήσει σημαντική προσπάθεια και αξιόλογο χρόνο.

Εκτός των μεγάλων καθυστερήσεων στην εφαρμογή των επιμέρους διατάξεων της οδηγίας, μένει να εκκρεμεί στη χώρα μας το μείζον ζήτημα της εκπόνησης και υλοποίησης μιας ολοκληρωμένης πολιτικής νερού σε επίπεδο εθνικό και περιφερειακό, ενταγμένης σε μια ευρύτερη αειφορική αναπτυξιακή πολιτική για το περιβάλλον.

4.3. Η πορεία εφαρμογής του θεσμικού πλαισίου για τους υδατικούς πόρους

Σε εφαρμογή της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ εκδόθηκε ο Ν. 3199/2003 για την προστασία και διαχείριση των υδάτων με στόχο την εναρμόνιση της Κοινοτικής Οδηγίας στο ελληνικό δίκαιο. Σε μεγάλο βαθμό ο Ν.3199/2003 αναφέρεται στη διοικητική οργάνωση του εθνικού φορέα διαχείρισης με αναφορά στην Εθνική Επιτροπή Υδάτων, το Εθνικό Συμβούλιο Υδάτων, την Κεντρική Υπηρεσία Υδάτων, τις Διευθύνσεις Υδάτων των Περιφερειών, το Περιφερειακό Συμβούλιο Υδάτων. Για κάθε έναν από τους παραπάνω φορείς καθορίζονται η σύνθεση και οι επιμέρους αρμοδιότητες. Στο νόμο γίνεται επίσης σύντομη αναφορά στις βασικές αρχές για τα σχέδια διαχείρισης (προγράμματα μέτρων, παρακολούθησης) και τη χρήση των υδάτων (κανόνες, αδειοδοτήσεις, κόστος).

Η εναρμόνιση ουσιαστικών θεμάτων της Οδηγίας παραπέμπεται σε μελλοντικά Προεδρικά Διατάγματα. Ουσιαστική πρόοδος

γίνεται με το ΠΔ 51/8.3.2007 (Α' 54), το οποίο εναρμονίζει τα σημαντικά θέματα της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ. Η εφαρμογή του ΠΔ θα οδηγήσει στην ολοκληρωμένη προστα-

σία και ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων (των εσωτερικών επιφανειακών, των μεταβατικών, των παράκτιων και υπόγειων νερών) της χώρας.

5. ΤΟΜΕΑΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

Άρδευση

Η Ελλάδα κατέχει την πρώτη θέση στην ΕΕ ως προς το ποσοστό αρδευόμενων εκτάσεων και ως προς το ποσοστό του διατιθέμενου για άρδευση νερού (85% περίπου), κάτι που οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις υδροκλιματικές συνθήκες. Κατά συνέπεια, τα περιθώρια για μείωση των απαιτούμενων ποσοτήτων νερού είναι σχετικά περιορισμένα. Ωστόσο, η χρήση του νερού θα πρέπει να γίνεται με τρόπο όσο το δυνατόν λιγότερο σπάταλο, οικονομικά πιο αποδοτικό και απαλλαγμένο από δυσμενείς επιπτώσεις στα υδάτινα σώματα και το περιβάλλον ευρύτερα. Επισημαίνεται ότι ως σήμερα οι γεωργικές δραστηριότητες που συναρτώνται με τη διαχείριση του νερού, έχουν προκαλέσει σοβαρές, δύσκολα ανατάξιμες και συχνά ανεπανόρθωτες βλάβες στους υδροφορείς (ποσοτική υποβάθμιση από υπερεκμετάλλευση, ποιοτική υποβάθμιση τόσο από υπερεκμετάλλευση όσο και από ρύπανση). Η περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτικού τομέα θα πρέπει να ενταχθεί σε μια ευρύτερη πολιτική ολοκληρωμένης ανάπτυξης της υπαίθρου, η οποία θα συνδυασθεί με μια ορθολογική και φιλική προς το περιβάλλον αξιοποίηση των υδατικών πόρων που θα περιλαμβάνει από τον εκσυγχρονισμό των αρδευτικών συστημάτων, μέχρι την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών, προκειμένου αυτές να γίνουν συμβατές με τις πραγματικές δυνατότητες της ελληνικής γης.

Ύδρευση

Παραδοσιακά οι ανάγκες ύδρευσης καλύπτονταν κυρίως από υπόγεια νερά, πηγαία ή αντλούμενα μέσω γεωτρήσεων κοντά στην περιοχή της ζήτησης. Η υδροληψία από υπόγεια νερά είχε γενικά προτιμηθεί, επειδή στις περισσότερες των περιπτώσεων απαιτούσε λιγότερο δαπανηρά έργα, ενώ παράλληλα η

επεξεργασία του νερού ήταν απλούστερη. Στις σημερινές συνθήκες, η αύξηση των υδρευτικών αναγκών, η εξάντληση των υπόγειων αποθεμάτων λόγω υπερεκμετάλλευσης, αλλά και η ποιοτική τους υποβάθμιση λόγω ρύπανσης, οδηγεί στην αναγκαιότητα αξιοποίησης των επιφανειακών νερών και για την ύδρευση των μεγάλων αστικών συγκροτημάτων (Αθήνα, Θεσσαλονίκη κλπ). Η χρησιμοποίηση των επιφανειακών νερών προϋποθέτει κατά κανόνα μεγάλα και δαπανηρά έργα ταμίευσης και μεταφοράς, ενώ δεν θα πρέπει να παραβλέπονται και ενδεχόμενες σοβαρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τις επιβαλλόμενες εκτροπές. Έτσι δεν θα πρέπει να αποκλείονται και οι δυνατότητες που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία σε ό,τι αφορά στην επεξεργασία υφάλμυρων υπόγειων νερών ή και νερών με αυξημένα νιτρικά ή θειικά, καθώς οι νέες αυτές τεχνολογίες χαρακτηρίζονται από προοδευτική μείωση του συνεπαγόμενου κόστους. Πολύ μεγάλη σημασία έχει η συνειδητοποίηση από την πλευρά των πολιτών της ανάγκης εξοικονόμησης νερού και η αποφυγή της υπερβολικής σπατάλης.

Λύματα

Σχετικά με το θέμα της διαχείρισης αστικών λυμάτων, παρά το γεγονός ότι μέχρι σήμερα έχει γίνει αξιόλογη πρόοδος, το πρόβλημα δεν έχει αντιμετωπιστεί συνολικά και ταυτόχρονα δεν έχουν καλυφθεί πλήρως οι υποχρεώσεις της χώρας ως προς την Οδηγία 91/271. Τα σχετικά έργα χρηματοδοτούνται σε μεγάλο βαθμό από την Κοινότητα και από την Ελληνική Πολιτεία προκειμένου να ακολουθηθεί η προβλεπόμενη πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως αυτή περιγράφεται μέσα από τις οδηγίες περί της ποιότητας των υδάτων κολύμβησης, τους όρους διάθεσης λυμάτων σε υδάτινους αποδέκτες

(91/271), καθώς και τη διάθεση της ιλύος σε γεωργικές χρήσεις (86/278). Οι οδηγίες αυτές σε συνδυασμό με την υπάρχουσα διεθνή, αλλά και ελληνική εμπειρία, αποτελούν το βασικό υπόβαθρο για τη μελέτη έργων επεξεργασίας και διάθεσης λυμάτων στον ελληνικό χώρο.

Η Οδηγία 91/271/ΕΟΚ "για την επεξεργασία και διάθεση αστικών λυμάτων", όπως αυτή τροποποιήθηκε με την Οδηγία 98/15/ΕΕ, ορίζει την ελάχιστη αναγκαία τεχνική υποδομή σε δίκτυα αποχέτευσης και εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων που πρέπει να διαθέτουν οι πόλεις και οι οικισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ανάλογα με τον ισοδύναμο πληθυσμό και τον αποδέκτη των επεξεργασμένων λυμάτων και διακρίνοντας τους υδάτινους αποδέκτες στους οποίους καταλήγουν τα αστικά λύματα σε τρεις κατηγορίες: σε κανονικούς, ευαίσθητους και λιγότερο ευαίσθητους. Επίσης καθορίζει τα ανώτατα επιτρεπτά όρια των ποιοτικών χαρακτηριστικών των επεξεργασμένων λυμάτων που πρέπει να επιτυγχάνονται στις εκροές των εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων και παράλληλα προβλέπει συγκεκριμένα χρονικά όρια μέσα στα οποία οι οικισμοί, που εμπίπτουν στις διατάξεις της, οφείλουν να ολοκληρώσουν την απαιτούμενη σε κάθε περίπτωση υποδομή συλλογής, επεξεργασίας και διάθεσης των αστικών τους λυμάτων.

Οι διατάξεις που ορίζουν την απαιτούμενη υποδομή με βάση τα ανωτέρω κριτήρια (ισοδύναμο πληθυσμό, κατηγορία αποδέκτη), ορίζουν ταυτόχρονα και τις χρονικές προθεσμίες μέσα στις οποίες πρέπει να έχουν ολοκληρωθεί όλες οι αναγκαίες υποδομές. Σε κάθε περίπτωση, οι καταληκτικές ημερομηνίες είναι τρεις: τα τέλη των ετών 1998, 2000 και 2005. Στο πέρας του χρονικού ορίζοντα εφαρμογής της Οδηγίας, όλοι οι οικισμοί με ισοδύναμο πληθυσμό μεγαλύτερο των 2.000 θα πρέπει να διαθέτουν αποχετευτικό δίκτυο και εγκατάσταση επεξεργασίας λυμάτων το αργότερο μέχρι το τέλος του έτους 2005.

Στην Ελλάδα η εν λόγω οδηγία έχει ενσω-

ματωθεί στο εθνικό δίκαιο με την Κ.Υ.Α. 5673/400/1997 (Φ.Ε.Κ. 192Β/14-3-1997) με τίτλο "Μέτρα και Όροι για την επεξεργασία των Αστικών Λυμάτων" και το 1999 (Κ.Υ.Α. 19661/1982/1999 (Φ.Ε.Κ. 1811Β/29-9-1999) και με την πρόσφατη αναθεώρηση το 2002 (Κ.Υ.Α. 48392/939/3-2-2002 (Φ.Ε.Κ. 405Β/3-4-2002) έχει καθορίσει τον κατάλογο των ευαίσθητων αποδεκτών.

Η τήρηση των σχετικών προθεσμιών και δεσμεύσεων που θέτει η Οδηγία εμφανίζει αντικειμενικές δυσκολίες στην Ελλάδα, γεγονός που οφείλεται κυρίως στην καθυστέρηση που σημειώθηκε ως προς την εναρμόνισή της εθνικής νομοθεσίας με την Οδηγία. Πρόσθετες δυσκολίες που αντιμετωπίζει η Ελλάδα προέρχονται από τους σχετικά νεοσύστατους Δήμους του Προγράμματος «Ι. Καποδίστριας», που παρουσιάζουν περιορισμένη πληθυσμιακή δύναμη και σημαντική διασπορά των οικιστικών τους διαμερισμάτων. Τα τελευταία χρόνια ωστόσο, έγιναν σημαντικές ενέργειες και βήματα, κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας, που σήμερα ως επί το πλείστον διαθέτουν αποχετευτικά δίκτυα και εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων με χρηματοδοτήσεις από το Α' και Β' Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης, το Ταμείο Συνοχής, το ENVIREG κ.α.

Σε επίπεδο χώρας η συνολική παραγωγή αστικών υγρών αποβλήτων αντιστοιχεί σε ισοδύναμο πληθυσμό 12-12,5 εκατομμυρίων. Το ποσοστό που εξυπηρετείται από εγκαταστάσεις δευτεροβάθμιας επεξεργασίας λυμάτων ανέρχεται σήμερα σε 80%. Η χρονική εξέλιξη κατασκευής και λειτουργίας των εγκαταστάσεων στην Ελλάδα και του αντίστοιχου εξυπηρετούμενου πληθυσμού χαρακτηρίζεται από τη σημαντική αύξηση του ποσοστού του εξυπηρετούμενου πληθυσμού το 1994, που οφείλεται στην έναρξη της λειτουργίας της εγκατάστασης επεξεργασίας λυμάτων της Ψυττάλειας. Ο βαθμός επεξεργασίας σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις υπερκαλύπτει τις απαιτήσεις της οδηγίας 91/271 της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η τριτοβάθμια επεξεργασία των λυμάτων περιορίζεται κατά κύριο λόγο στην εφαρμογή απολύμανσης μέσω χλωρίωσης (περίπου 85 % των εγκαταστάσεων). Ωστόσο, αν ληφθούν υπόψη οι σχετικές δαπάνες, αλλά κυρίως οι δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις της χλωρίωσης των επεξεργασμένων λυμάτων, είναι σκόπιμο να περιοριστεί η εφαρμογή της χλωρίωσης είτε μέσω κατάργησης της απολύμανσης και κατασκευής ορθολογικά σχεδιασμένων έργων διάθεσης, ή όπου αυτό δεν είναι εφικτό, μέσω εναλλακτικών μεθόδων απολύμανσης μεταξύ των οποίων ιδιαίτερο ενδιαφέρον εμφανίζει η τεχνολογία των συστημάτων UV.

Η εφαρμογή πρόσθετης τριτοβάθμιας επεξεργασίας (π.χ. διύλιση με ή χωρίς προηγούμενη κροκίδωση-καθίζηση), ορθά εξετάζεται σε συνδυασμό με την πιθανή επαναχρησιμοποίηση των επεξεργασμένων λυμάτων. Παρά την έντονη κινητικότητα που παρατηρείται στον τομέα αυτόν τα τελευταία χρόνια, η εφαρμογή της επαναχρησιμοποίησης λυμάτων στην Ελλάδα είναι ακόμα πολύ περιορισμένη, αν και είναι μία πολύ ενδιαφέρουσα προοπτική για πολλές περιοχές της χώρας με ελλειμματικό υδατικό ισοζύγιο και κυρίως στα νησιά. Ένα από τα σημαντικά προβλήματα στον τομέα αυτό είναι η απουσία σαφών και κατάλληλα προσαρμοσμένων στην ελληνική πραγματικότητα κριτηρίων ποιότητας και προδιαγραφών για τα απαιτούμενα συστήματα πρόσθετης επεξεργασίας. Σημαντικός επιπρόσθετος αρνητικός παράγοντας είναι η πολύ περιορισμένη εξοικείωση του αγροτικού πληθυσμού με τις δυνατότητες που παρέχει η αξιοποίηση των επεξεργασμένων λυμάτων.

Η παραγόμενη ιλύς από τις εγκαταστάσεις ΕΕΛ υφίσταται αερόβια ή αναερόβια σταθεροποίηση και αφυδάτωση και στη συνέχεια διατίθεται σε ΧΥΤΑ. Η διάθεση της ιλύος για αγροτική χρήση δεν γίνεται πουθενά με συστηματικό και οργανωμένο τρόπο και όπου εφαρμόζεται είναι σποραδική και ανεξέλεγκτη. Η ιλύς από τις ΕΕΛ ορισμένων

μεγάλων αστικών κέντρων και στο βαθμό που σ' αυτά δεν εφαρμόζεται ένα αποτελεσματικό πρόγραμμα ελέγχου των βιομηχανικών υγρών αποβλήτων είναι πιθανό να μην είναι κατάλληλη για αγροτική αξιοποίηση. Στις περιπτώσεις αυτές οι ΧΥΤΑ αποτελούν μια λύση, αν και ίσως όχι την πιο ενδεδειγμένη εν όψει των δυσκολιών εξεύρεσης κατάλληλων χώρων και του διαφαινόμενου στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεσμικού περιορισμού της διάθεσης οργανικών στερεών σε χωματερές. Ενδιαφέρον για τις περιπτώσεις αυτές παρουσιάζει η αξιοποίηση του ενεργειακού αποθέματος της ιλύος, που μπορεί να ανακτηθεί μέσω θερμικής της επεξεργασίας. Στις υπόλοιπες περιπτώσεις μικρού και μεσαίου μεγέθους εγκαταστάσεων, καθώς δεν αναμένονται αξιολογές συγκεντρώσεις βαρέων μετάλλων στην ιλύ, η αγροτική χρήση της ιλύος παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, ιδίως αν συνδυαστεί με υγειονομοποίηση της ιλύος για την καταστροφή των παθογόνων οργανισμών, π.χ. ασβεστοποίηση της ιλύος.

Όμβρια.

Στα αστικά και λοιπά οικιστικά κέντρα, ακόμα και σήμερα παραμένουν άλυτα προβλήματα, που θα πρέπει να αντιμετωπιστούν. Τα ελάχιστα αστικά υδατορεύματα που έχουν διατηρηθεί, λειτουργούν συχνά ως αποδέκτες ανεπεξέργαστων λυμάτων. Σημαντική είναι και η καθυστέρηση στην κατασκευή δικτύων ομβρίων στις αστικές περιοχές.

Ενέργεια

Η υπεράντληση νερού από υπόγειους υδροφορείς έχει οδηγήσει σε πτώση της στάθμης, με αποτέλεσμα να αντλείται συχνά νερό από βάθος εκατοντάδων μέτρων και να καταναλώνονται μεγάλες ποσότητες ενέργειας. Όσο και αν είναι αιτιολογημένη η άντληση για υδρευτικό νερό, η άντληση για αρδευτικό νερό από μεγάλα βάθη αντιβαίνει στις αρχές της βιωσιμότητας, της προστασίας

ας του περιβάλλοντος, της οικονομικότητας και αποδοτικότητας στη χρήση ενέργειας και της εξοικονόμησης ενέργειας. Άλλη ενεργόβρα δραστηριότητα σχετική με το νερό είναι η αφαλάτωση, η οποία στην Ελλάδα θεωρείται ως λύση ανάγκης (για άνυδρα νησιά) και μόνο για την κάλυψη υδρευτικών αναγκών, όταν δεν υπάρχουν άλλες λύσεις.

Σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στα υπόγεια νερά, με την αξιοποίηση των επιφανειακών νερών επιτυγχάνεται η παραγωγή αξιόλογων ποσοτήτων υδροηλεκτρικής ενέργειας. Στα πρώτα στάδια ανάπτυξης της υδροηλεκτρικής ενέργειας στη χώρα τα απαιτούμενα έργα έγιναν με μοναδικό στόχο την παραγωγή ενέργειας. Όμως στην πορεία της λειτουργίας τους πολλά από τα έργα αυτά εξυπηρέτησαν και άλλους στόχους (άρδευση, ύδρευση, αναψυχή, τουριστική ανάπτυξη). Αν και η κατασκευή μεγάλων υδροηλεκτρικών έργων έχει προχωρήσει σε μεγάλο βαθμό, υπάρχει ακόμη περιθώριο περαιτέρω ανάπτυξης. Τα τελευταία χρόνια δόθηκε μεγάλη έμφαση

στα μικρά υδροηλεκτρικά έργα, τα οποία αποτελούν μια άλλη χρήσιμη αξιοποίηση του νερού, αλλά δεν προσφέρουν δυνατότητες για παράλληλες χρήσεις, ενώ η συνολική συμβολή τους στο συνολικό ενεργειακό ισοζύγιο της χώρας είναι περιορισμένη.

Περιβάλλον

Παρά την ιδιαίτερη σημασία που έχει για τη χώρα μας η ποσοτική διάσταση των υδατικών πόρων, δεν θα πρέπει να παραγνωριστεί και η περιβαλλοντική τους διάσταση. Συχνά διατυπώνεται η άποψη ότι η μέριμνα για τα ποιοτικά και εν γένει περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των υδατικών πόρων μπορεί να αποτελέσει τροχοπέδη στην ανάπτυξή τους. Η μέχρι σήμερα εμπειρία ωστόσο, έχει δείξει ότι κάτι τέτοιο συνήθως συμβαίνει στις περιπτώσεις όπου, ακριβώς λόγω έλλειψης σαφούς περιβαλλοντικής πολιτικής, ανακύπτουν διαμάχες χωρίς τεκμηριωμένα επιχειρήματα.

6. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Βιώσιμη Πολιτική Νερού

Ο αναπτυξιακός ρόλος του νερού με την πολυδιάστατη συμμετοχή του σε όλους τους τομείς της παραγωγικής δραστηριότητας, ο περιβαλλοντικός του χαρακτήρας, καθώς και η συμμετοχή του στη διαμόρφωση του επιπέδου της ποιότητας της ζωής, καθιστούν την ένταξη της Διαχείρισης των Υδατικών Πόρων στην προοπτική της Αειφόρου Ανάπτυξης για το Περιβάλλον, όχι μόνο προφανή, αλλά και επιβεβλημένη.

Η ΟΚΕ θεωρεί ότι το πρόβλημα του νερού στη νέα εποχή της κλιματικής απορρύθμισης θα αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά μόνο μέσα από το σχεδιασμό και την εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης υδατικής πολιτικής, ενταγμένης σε μια ευρύτερη στρατηγική για την πράσινη ανάπτυξη και το περιβάλλον. Η υιοθέτηση των αρχών της αειφορίας οδηγεί στον επαναπροσανατολισμό της ανάπτυξης, προκειμένου αυτή να γίνει συμβατή με τις πραγματικές φυσικές δυνατότητες της χώρας.

Για να είναι λοιπόν μια πολιτική νερού βιώσιμη, θα πρέπει να διασφαλίζει διαχρονικά:

- Την οικονομική ανάπτυξη, με την ικανοποίηση των αναγκών των οικονομικών δραστηριοτήτων σε νερό,
- Την περιβαλλοντική προστασία, με τη διατήρηση της υγείας και της ακεραιότητας των υδατικών συστημάτων, καθώς και
- Την κοινωνική ευημερία, με τη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης όλων σε νερό καλής ποιότητας και ικανής ποσότητας.

Η αξιοποίηση των δυνατοτήτων που παρέχει η "πράσινη" οικονομία κι η "πράσινη" ανάπτυξη είναι ίσως οι τελευταίες ευκαιρίες, πριν να μας συμβεί με το νερό, ό,τι μας συνέβη τα τελευταία χρόνια με τα δάση που κάηκαν, τα οικοσυστήματα που υποβαθμίστηκαν και με τους φυσικούς πόρους που εξα-

ντλήθηκαν· να βρεθούμε δηλαδή ανέτοιμοι, απροετοίμαστοι και ανοργάνωτοι, μπροστά στις μεγάλες αλλαγές που έχουμε προκαλέσει με τις επεμβάσεις μας στη φύση.

Το νέο εναλλακτικό αειφορικό πολιτικό μοντέλο της ισόρροπης οικονομικής, κοινωνικής και οικολογικής ανάπτυξης, θα εξασφαλίσει σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης και κλιματικής αλλαγής μια ανάπτυξη με ανθρώπινο πρόσωπο, που απαντά στα σημερινά οικονομικά, κοινωνικά και ταυτόχρονα και περιβαλλοντικά αδιέξοδα. Μια ανάπτυξη που θα δεν θα είναι μόνο οικονομικά αποδοτική και κοινωνικά δίκαιη, αλλά θα είναι και οικολογικά εφικτή, επειδή ακριβώς θα είναι συμβατή με τη φέρουσα ικανότητα της γης.

Η "πράσινη" ανάπτυξη λοιπόν και οι "πράσινες" οικονομικές δραστηριότητες, επειδή ακριβώς ενσωματώνουν τους περιβαλλοντικούς στόχους, λειτουργούν αφ' εαυτών και ως κίνητρα οικολογικής συμπεριφοράς, αποτελώντας έτσι την πεμπουσία του νέου μοντέλου της ισόρροπης ανάπτυξης.

Οι "πράσινοι" λογαριασμοί με την ένταξη στα οικονομικά μεγέθη, όπως στο ΑΕΠ, τον κρατικό προϋπολογισμό, κλπ, με θετικό πρόσημο της αξίας του υδατικού κεφαλαίου και με αρνητικό των φυσικών και περιβαλλοντικών καταστροφών, (εξάντληση και ποιοτική υποβάθμιση υδατικών αποθεμάτων, καταστροφή υδατικών οικοσυστημάτων κλπ), καθώς και η επιβολή ενός "πράσινου" φορολογικού συστήματος που θα αποδίδει οικονομικά κίνητρα οικολογικής δράσης και θα επιβάλει ποινές στις εχθρικές για το νερό πρακτικές, δεν θα απαιτήσει τίποτε περισσότερο από μια νέα αναδιάρθρωση στον τρόπο που παραδοσιακά λειτουργεί το κράτος.

Η νέα αυτή οργάνωση του διοικητικού συστήματος θα γυρίσει οριστικά την πλάτη σ' αυτό που συμβαίνει σήμερα, όπου οι επενδύσεις στο φυσικό περιβάλλον, καθώς και

στην πρόληψη και την αντιμετώπιση των φυσικών καταστροφών, χαρακτηρίζονται ως ελλείμματα στον κρατικό προϋπολογισμό. Και όπου αντίθετα, οι περιβαλλοντικές καταστροφές, όχι απλώς δεν εγγράφονται στους οικονομικούς προϋπολογισμούς ως ζημιές, αλλά συχνά, όσο συντηρούν οικονομικά συμφέροντα και όσο εξυπηρετούν πολιτικές σκοπιμότητες, αντιμετωπίζονται με θετικό πρόσημο ως κέρδη για την εθνική οικονομία.

Επιμέρους προτάσεις

Με δεδομένη τη διοικητική δομή και το νομοθετικό πλαίσιο, είναι σαφές το πλαίσιο των πράξεων της διοίκησης που πρέπει να στοχεύουν στην επίλυση των κρίσιμων υδατικών προβλημάτων. Η ΟΚΕ θεωρεί ότι πρώτα από όλα θα πρέπει να καθοριστούν με ακρίβεια τα φυσικά μεγέθη, οι πραγματικές ανάγκες και οι προϋποθέσεις ενός μακροχρόνιου προγραμματισμού. Για να γίνει αυτό θα πρέπει να καλυφθούν ελλείψεις και εκκρεμότητες, όπως:

- Η έλλειψη συστηματικής και αξιόπιστης καταγραφής και αξιολόγησης των φυσικών και τεχνητών υδατικών συστημάτων από ποσοτική και ποιοτική άποψη, καθώς και η έλλειψη επαρκών παρατηρήσεων υδρολογικών, μετεωρολογικών, υδρογεωλογικών και ποιοτικών παραμέτρων.
- Η έλλειψη ορθολογικά οργανωμένου σε ολόκληρη τη χώρα δικτύου συλλογής πληροφοριών των φυσικών δεδομένων και ενιαίας βάσης για την καταχώρησή τους, με αποτέλεσμα την ατελή γνώση των διαφόρων συνιστωσών του υδρολογικού κύκλου, παρά το μεγάλο αριθμό φορέων που ασχολούνται με τις μετρήσεις και το σημαντικό αριθμό των σχετικών σταθμών.
- Ο χαμηλός βαθμός αξιοπιστίας των δεδομένων που υπάρχουν, ο οποίος οφείλεται σε ασυνεχείς και βραχυχρόνιες παρατηρήσεις, σε έλλειψη τυποποίησης στη λήψη των παρατηρήσεων και στη δειγματοληψία και ανάλυση των ποιοτικών παραμέτρων, καθώς και σε ατελή στατιστική

επεξεργασία τους.

- Η έλλειψη καταγραφής των υφιστάμενων (προ της εφαρμογής του Ν.1739/1987) χρήσεων και μέτρησης των ποσοτήτων νερού που χρησιμοποιείται.
- Η έλλειψη συντονισμού μεταξύ των αρμόδιων φορέων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, σε ό,τι αφορά μελέτες και έρευνες υποδομής σχετικές με τους υδατικούς πόρους.
- Η επί δεκαετίες επανάληψη ίδιων ή συναφών μελετών, οι οποίες κατά κανόνα παραμένουν ανεφάρμοστες, καθώς και τα αμφιβόλου αξιοπιστίας δεδομένα των μελετών αυτών.
- Ο καθορισμός των χρήσεων νερού έξω από στόχους και προσανατολισμούς των προγραμμάτων ανάπτυξης, με βάση πρόσκαιρους τομεακούς σκοπούς.
- Η ευκαιριακή εκμετάλλευση ενός μεμονωμένου υδατικού πόρου (ιδίως υπόγειου), χωρίς εμπειριστατωμένη γνώση των παραμέτρων και των δυνατοτήτων του ευρύτερου φυσικού συστήματος εντός του οποίου είναι ενταγμένο, που οδηγεί συνήθως στην ποιοτική και ποσοτική υποβάθμισή του.
- Η καταστροφή υδροφορέων από υπερεκμετάλλευση (Αργολικό Πεδίο, Θεσσαλία) ή από ανεπιτυχή σχεδιασμό και έλλειψη έργων (Πηνειός Ηλείας, Αργολικό Πεδίο). Στη συνέχεια θα πρέπει να καλυφθούν οι ελλείψεις που έχουν άμεσες επιπτώσεις στην εξασφάλιση της δυνατότητας εφαρμογής της επιθυμητής υδατικής πολιτικής, επομένως και της δυνατότητας κάλυψης όλων των αναγκών σε νερό:
- Η έλλειψη κοστολόγησης του νερού, καθώς και η έλλειψη τιμολόγησης που να στηρίζεται αφενός σε αυτή την κοστολόγηση και αφετέρου στην προσπάθεια να καλυφθούν και άλλοι στόχοι κοινωνικοί, εξοικονόμησης πόρων, αναπτυξιακά κίνητρα, διατήρηση επιθυμητών ποιοτικών χαρακτηριστικών στους υδατικούς πόρους, κλπ. Μέχρι σήμερα δεν υπήρχε αποτελε-

σματική πολιτική που να διασφαλίζει την ανάκτηση του κόστους των υδατικών πόρων.

- Η έλλειψη κατανομής και απόδοσης των οικονομικών βαρών των έργων πολλαπλού σκοπού στους διάφορους επωφελούμενους τομείς χρήσης.
- Η έλλειψη πρόνοιας και κινήτρων για την εξοικονόμηση νερού σε όλες τις χρήσεις, συμπεριλαμβανομένης της οικιακής, καθώς και συντονισμού μεταξύ των χρήσεων για λόγους οικονομίας πόρων και μέσων.
- Η πλημμελής σύνδεση και εναρμόνιση των υφιστάμενων προγραμμάτων ανάπτυξης με τις ανάγκες διαχείρισης νερού από άποψη ποσότητας και ποιότητας.
- Η έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού και καθορισμένων χρήσεων γης, που αποτελεί ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο για την επεξεργασία μελλοντικών σεναρίων ανάπτυξης των υδατικών πόρων
- Η έλλειψη μακροχρόνιων προβλέψεων μεγεθών ή τάσεων πληθυσμιακών, οικονομικών, τομέων παραγωγής κλπ. στα πλαίσια του αναπτυξιακού προγραμματισμού που να επιτρέπουν αντίστοιχες προβλέψεις σε έργα αξιοποίησης υδατικών πόρων.

Οι περισσότερες από τις προαναφερόμενες διαπιστώσεις και ελλείψεις καλύπτονται ήδη από το υφιστάμενο σήμερα νομοθετικό πλαίσιο και κυρίως με την Οδηγία 2000/60/ΕΚ, η εφαρμογή της οποίας όμως παρουσιάζει καθυστερήσεις. Επομένως η ΟΚΕ θεωρεί ως άμεση αναγκαιότητα την ολοκληρωμένη εφαρμογή της Οδηγίας, καθώς όπως έχει αναφερθεί στο Κεφάλαιο 3 η Ελλάδα υπολείπεται χρονικά στην εφαρμογή επιμέρους διατάξεων με βάση το χρονοδιάγραμμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Για την αποτελεσματική και έγκαιρη εφαρμογή της επιβάλλεται ο ακριβής σχεδιασμός και προγραμματισμός των αναγκαίων δράσεων, η ανάλυση των υποχρεώσεων που απορρέουν από αυτήν, η ιεράρχηση και η κοστολόγησή τους, η εξασφάλιση των πιστώσεων, καθώς

και η επεξεργασία και έγκριση εφαρμόσιμου και δεσμευτικού χρονοδιαγράμματος. Ειδικότερες παρατηρήσεις αφορούν στην άμεση και ολοκληρωμένη υλοποίηση των διατάξεων του άρθρου 5, του οποίου η ουσιαστική υλοποίηση δεν έχει ακόμα ξεκινήσει, καθώς και του άρθρου 8, που αφορά στην κατάστρωση των προγραμμάτων παρακολούθησης (monitoring) των ποσοτικών και ποιοτικών χαρακτηριστικών των υδάτινων σωμάτων. Επιπρόσθετα και όσον αφορά το τελευταίο, απαιτείται η ενοποίηση και συμπλήρωση των προγραμμάτων παρακολούθησης που βρίσκονται σε λειτουργία από διάφορους φορείς στο πνεύμα των διατάξεων της Οδηγίας. Τέλος σημειώνεται ότι για το άρθρο 3, η ένταξη των λεκανών στα υδατικά διαμερίσματα ενδεχομένως χρήζει αναθεώρησης.

Στο σημείο αυτό η ΟΚΕ σημειώνει ότι η υδατική πολιτική της Ελλάδας δεν είναι δυνατό παρά να προκύψει από τη σύνθεση των διαχειριστικών πολιτικών που παίρνουν υπόψη όλες τις ιδιαιτερότητες του χώρου. Η κλίμακα προσέγγισης της διαχείρισης σε επίπεδο υδατικού διαμερίσματος φαίνεται ενδεδειγμένη, καθώς είναι ρεαλιστική και ανταποκρίνεται στη διαθεσιμότητα και αξιοπιστία της υφιστάμενης πληροφορίας.

Σε ό,τι αφορά ειδικότερες προτάσεις για την πλευρά της διαχείρισης της προσφοράς, σύμφωνα με την ΟΚΕ οποιοσδήποτε επεμβάσεις πρέπει να υπαγορεύονται επιτακτικά από το δημόσιο συμφέρον και να τηρούν τις αρχές της αειφορίας και της ελαχιστοποίησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης είναι σημαντικός σε αυτή τη κατεύθυνση, ώστε να επιτευχθεί: συντονισμός εκπροσώπων και αυτοδιοίκησης σε επίπεδο υδατικών περιφερειών για επανακαθορισμό και εξειδίκευση χρήσεων νερού, προσδιορισμός της κανονικής παροχής κατανάλωσης ανά χρήση, εφαρμογή μέτρων εξοικονόμησης νερού σε όλα τα επίπεδα άντλησης, διερεύνηση οικονομικών επιπτώσεων στις πιο ευπαθείς κοινωνικές

ομάδες και λήψη μέτρων προσαρμογής, πρόσβαση στο εθνικό δίκτυο περιβαλλοντικών και υδρολογικών πληροφοριών για ανάκτηση ή υποβολή σχετικών δεδομένων και ενημέρωση προς τις τοπικές κοινωνίες επί των προβλημάτων των υδατικών πόρων για τον υπολογισμό του περιβαλλοντικού κόστους.

Μέσω αυτών θα μπορούσε κατ'αρχή να προωθείται η κεντρική ιδέα για την ανάκτηση του κόστους υπηρεσιών ύδατος, η ανάγκη δηλαδή υιοθέτησης ενός μοντέλου για βιώσιμη οικολογική οικονομία με περιορισμό της σπατάλης των φυσικών πόρων και προστασία από τη ρύπανση.

Τα επιφανειακά νερά έχουν αξιοποιηθεί λιγότερο από τα υπόγεια και επομένως, υπάρχουν δυνατότητες ανάπτυξής τους. Τα περιθώρια για την κατασκευή ταμιευτήρων πολλαπλών σκοπών είναι αξιόλογα ακόμα και αν ληφθούν υπόψη οι απαιτήσεις της Οδηγίας 2000/60/ΕΕ.

Παράλληλα με τα νέα έργα, η ΟΚΕ θεωρεί ότι δεν πρέπει να παραμεληθούν η συντήρηση, η αποτίμηση και ο επαναπροσδιορισμός της λειτουργίας των υφιστάμενων έργων, ενώ πρόβλημα που δεν έχει ακόμη αντιμετωπιστεί στην Ελλάδα είναι το καθεστώς ροής κατάντη φραγμάτων. Σε όλες τις περιπτώσεις φραγμάτων χρειάζεται να επανεξεταστούν οι όροι λειτουργίας τους με αναφορά στις κατάντη φυσικές (καθεστώς ροής, φερτά) και οικολογικές (οικοσυστήματα) συνθήκες. Εκτός από την ελάχιστη οικολογική παροχή, που υποχρεωτικά πρέπει να εξασφαλίζεται, θα πρέπει να εξεταστεί κατά περίπτωση και η εφαρμογή τεχνητού πλημμυρισμού, με περιοδική ενεργοποίηση όλων των διόδων νερού και άνοιγμα των θυροφραγμάτων των υπερχειλιστών. Η μέθοδος αυτή έχει εφαρμοστεί με επιτυχία σε πολλές χώρες και εκτός από την φυσική οριοθέτηση της κοίτης έχει ευεργετικές συνέπειες στη γεωμορφολογία της κοίτης (μεταφορά φερτών) και στο οικοσύστημα.

Επίσης, λόγω της χρονικής και γεωγραφι-

κής μεταβλητότητας των υδατικών πόρων δεν πρέπει να αποκλειστεί και στο μέλλον η ως τώρα εφαρμοζόμενη πρακτική της μεταφοράς του νερού μεταξύ λεκανών ή υδατικών διαμερισμάτων. Ωστόσο, λόγω και της Οδηγίας 2000/60, τέτοιου είδους έργα πρέπει πλέον να τεκμηριώνονται πλήρως έναντι άλλων εναλλακτικών λύσεων.

Αντιπλημμυρική προστασία-διαχείριση ομβρίων

Τέλος, σύμφωνα με τις διαπιστώσεις της ΟΚΕ, η αντιπλημμυρική προστασία και η διαχείριση των ομβρίων, ειδικότερα στον αστικό χώρο, παρουσιάζουν σοβαρές καθυστερήσεις και απαιτείται στρατηγικός σχεδιασμός παράλληλα σε επίπεδο χώρας και αστικού συγκροτήματος. Τα αστικά υδατορεύματα αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα τόσο λόγω της ανεπαρκούς διοχετευτικής τους ικανότητας, όσο και λόγω της ρύπανσής τους. Η ΟΚΕ θεωρεί ότι τα αστικά υδατορεύματα πρέπει να διατηρηθούν, να οριοθετηθούν και να προστατευτούν από οποιαδήποτε αρνητική παρέμβαση (μπάζωμα, διάθεση λυμάτων, αυθαίρετη δόμηση).

Σημαντική επίσης κρίνεται από την ΟΚΕ και η καθυστέρηση στην κατασκευή δικτύων ομβρίων στις αστικές περιοχές. Η μελέτη των αστικών αντιπλημμυρικών έργων δεν μπορεί να είναι αποσπασματική, αλλά πρέπει να αφορά στο σύνολο της αστικής λεκάνης. Πριν τη μελέτη και κατασκευή δικτύων, απαιτείται η κατάρτιση στρατηγικού σχεδίου διαχείρισης των ομβρίων, όπου θα λαμβάνονται υπόψη οι δυνατότητες που προσφέρουν η απαγόρευση δημιουργίας αδιαπέρατων επιφανειών (π.χ. πλακοστρώσεων) στους ακάλυπτους χώρους και παράλληλα η κατασκευή δεξαμενών ανάσχεσης ομβρίων ή και συλλογής ομβρίων, το νερό των οποίων θα μπορεί να χρησιμοποιείται π.χ. για το πότισμα των κήπων.

Είναι γεγονός ότι η μείωση των προς εκμετάλλευση υδατικών πόρων σε συνδυασμό

με τις υιοθετημένες και από τη χώρα μας αυστηρότερες Ευρωπαϊκές απαιτήσεις, επιβάλλουν περιορισμούς και καθιστούν δαπανηρότερα τα αναπτυξιακά έργα.

Υδροηλεκτρικά έργα

Αναφορικά με τα υδροηλεκτρικά έργα τόσο η αποτίμηση των υφιστάμενων όσο και η μελέτη νέων στις περιοχές όπου υπάρχουν τέτοιες δυνατότητες, θα πρέπει πλέον να γίνεται με τη θεώρηση του πλήρους φάσματος των ωφελειών που αυτά προσφέρουν. Αντιστοίχως, θα πρέπει να επιμερίζεται το συνολικό κόστος και το οικονομικό όφελος στις επιμέρους χρήσεις. Στην ενεργειακή χρήση των υδατικών πόρων πρέπει απαραίτητως να εξετάζεται και η μοναδική δυνατότητα των υδροηλεκτρικών έργων για προσωρινή αποθήκευση ενέργειας (εφόσον εξοπλιστούν με αντιστρεπτές μονάδες παραγωγής-άντλησης). Η ΟΚΕ θεωρεί ότι η δυνατότητα αυτή στο μέλλον θα είναι καθοριστικής σημασίας για το ενεργειακό σύστημα της χώρας, εξαιτίας της αναμενόμενης διάδοσης των εναλλακτικών ανανεώσιμων ενεργειακών πηγών, που από τη φύση τους χαρακτηρίζονται από έντονες και απρόβλεπτες διακυμάνσεις ισχύος.

Το υψηλό κόστος των έργων συντελεί στην αναγκαιότητα του να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στη διαχείριση της ζήτησης. Σύμφωνα με την ΟΚΕ δεν είναι πλέον δυνατό να θεωρούνται ως δεδομένες οι παραδοσιακές καταναλώσεις, οι παραδοσιακές απώλειες (π.χ. διαρροές λόγω κακοτεχνιών), η αδιαφορία ως προς τις δυνατότητες επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης, καθώς και η παραδοσιακή μέθοδος κοστολόγησης και τιμολόγησης του νερού.

Μέτρα στο γεωργικό τομέα

Ο τομέας της γεωργίας καλείται κατά προτεραιότητα να αντιμετωπίσει τις νέες προκλήσεις, καθώς οι αρδευτικές ανάγκες αντιπροσωπεύουν το 85% περίπου των συ-

νολικών αναγκών. Σύμφωνα με τις απόψεις της ΟΚΕ, μια παρέμβαση προς την κατεύθυνση της οικονομικά αποδοτικότερης χρήσης του νερού αποτελεί η αναδιάρθρωση των καλλιεργειών, ώστε χωρίς να εγκαταλείπονται τελείως οι παραδοσιακές καλλιέργειες, να προωθηθούν σύγχρονα και ανταγωνιστικά γεωργικά προϊόντα. Οι νέες πολιτικές για το γεωργικό τομέα, που επηρεάζονται από τις αντίστοιχες κοινοτικές (ΚΑΠ³), αντικειμενικά περιορίζουν την αυξητική τάση των αρδεύσεων. Παράλληλα επιβάλλουν την εφαρμογή μέτρων αντιμετώπισης των σχετικών διαχειριστικών προβλημάτων τόσο σε μεγάλη όσο και σε μικρή κλίμακα, προκειμένου να επιτευχθούν αφενός η εξοικονόμηση νερού, αφετέρου δε ο έλεγχος της μη σημειακής ρύπανσης.

Έχοντας υπόψη τη μακρόχρονη εμπειρία των ΟΕΒ⁴, θεωρείται αναγκαίος σήμερα ο επαναπροσδιορισμός του πλαισίου οργάνωσης και λειτουργίας τους, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της ΕΕ και τους όρους της νέας ΚΑΠ. Στόχος πρέπει να είναι η δημιουργία ενός σύγχρονου οργανισμού, οικονομικά βιώσιμου, που παράλληλα θα διαθέτει δυνατότητες χρήσης νέων τεχνολογιών, εκπαίδευσης και καθοδήγησης των αγροτών στις νέες συνθήκες. Απαραίτητη προϋπόθεση οικονομικής βιωσιμότητας των νέων οργανισμών αποτελεί η κοστολόγηση και τιμολόγηση του αρδευτικού νερού.

Τέλος, η ΟΚΕ κρίνει ότι η Πολιτεία θα πρέπει άμεσα να αντιμετωπίσει τα προβλήματα ποιοτικής υποβάθμισης που έχουν παρατηρηθεί. Αναφορικά με τους υπόγειους υδροφορείς, η ποιοτική υποβάθμιση τους οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην υπεράντληση, γεγονός που σε παράκτιους υδροφορείς έχει ως αποτέλεσμα φαινόμενα υφαλμύρινσης. Η ρύπανση των υπόγειων νερών επίσης σχετίζεται με την παρουσία υψηλών συγκεντρώσεων νιτρικών, χωρίς να αποκλείεται και η επιβάρυνση των υδάτων με συγκεντρώσεις

³ ΚΑΠ: Κοινή Αγροτική Πολιτική

⁴ ΟΕΒ: Οργανισμός Εγγείων Βελτιώσεων

οργανικών ουσιών (π.χ. φυτοφαρμάκων) και οφείλεται κυρίως στις μη σημειακές πηγές λόγω γεωργικών δραστηριοτήτων. Η αντιμετώπιση του προβλήματος καθιστά σκόπιμη την αύξηση του αριθμού των λεκανών που χαρακτηρίζονται ως ευπρόσβλητες και την επέκταση της εφαρμογής ορθών γεωργικών πρακτικών.

Διασυνοριακά νερά

Ταυτόχρονα απαιτείται να διασφαλισθεί και η διασυνοριακή συνεργασία για τη διαχείριση των διασυνοριακών υδάτων σύμφωνα με το πνεύμα και τις αρχές της Πράσινης Διπλωματίας, όπως αυτή εξειδικεύεται στα νερά με τις αρχές της Υδροδιπλωματίας. Για το σκοπό αυτό προτείνεται: α) η επικαιροποίησή της Συμφωνίας του Νέστου, στη βάση των νέων δεδομένων που επιβάλλει η κλιματική αλλαγή και η Ευρωπαϊκή οδηγία για τα νερά β) η ανάπτυξη διακρατικής συνεργασίας για τη διαχείριση των υδάτων στην περίπτωση του Αξιού, του Εβρου, του Στρυμώνα,

καθώς και των διακρατικών λιμνών των Πρεσπών και της Δοϊράνης.

Ειδικότερα για τον Αξιό ποταμό, είναι επείγουσα ανάγκη η ανάπτυξη κοινών δικτύων παρακολούθησης των παραμέτρων του ποταμού, η εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων καθαρισμού του νερού στις βιομηχανίες και τις πόλεις που υδρεύονται ή αποχετεύουν τα απόβλητά τους στον Αξιό και βρίσκονται στη ΠΓΔΜ, καθώς και η συνεργασία για την αντιμετώπιση κοινών περιβαλλοντικών προβλημάτων, ατυχημάτων ή κινδύνων στην υδρολογική λεκάνη. Επίσης αναφορικά με τον ποταμό Έβρο, πρέπει να βρεθούν άμεσα λύσεις για τη χρηματοδότηση των αναγκαίων αντιπλημμυρικών έργων και επεμβάσεων ορεινής υδροοικονομίας για την ανάσχεση της πλημμυρικής απορροής ανάντη, αμέσως μόλις αυτή εμφανίζεται.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

Χρήστος Πολυζωγόπουλος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΝΟΜΟΘΕΤΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΥΔΑΤΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ

Εκτός από τους νόμους-πλαίσια στους οποίους έγινε εκτενής αναφορά στον κορμό της Γνώμης, υπάρχει σειρά νομοθετημάτων (νόμοι, νομοθετικά διατάγματα, βασιλικά διατάγματα, κοινές υπουργικές αποφάσεις, υγειονομικές διατάξεις, άρθρα του αστικού κώδικα κλπ.) που αναφέρονται στην έρευνα, αξιοποίηση, χρήση και προστασία των υδατικών πόρων. Ενδεικτικά και επιλεκτικά παρατίθενται στη συνέχεια κατά θεματική ενότητα - χρήση τα πιο σημαντικά από αυτά.

Υδρευτική Χρήση

- α. Ν. 2744/1999 "για την αναδιοργάνωση της ΕΥΔΑΠ" (ως ΕΥΔΑΠ ΑΕ) και ίδρυση της ΕΥΔΑΠ Παγίων, σύμφωνα με το άρθρο 4 του Νόμου.
- β. Ν. 1069/1980 (ΦΕΚ Α 191) "Σύσταση Ενιαίων Επιχειρήσεων Ύδρευσης-Αποχέτευσης" (ΔΕΥΑ).
- γ. Ποιότητα πόσιμου νερού:
 - ΚΥΑ Α5/288/1986 σε εναρμόνιση με την Οδηγία ΕΟΚ 80/778 "Ποιότητα πόσιμου νερού".
 - Υγειονομική Διάταξη Α5/2280/1983 (ΦΕΚ Β 720) "Προστασία υδάτων ύδρευσης περιοχής πρωτεύουσας" και η τροποποίησή της ΚΥΑ Α5/5180/1988.
 - ΚΥΑ Υ2/2600/2001 (ΦΕΚ Β 892) σε εναρμόνιση με την Οδηγία 98/83/ΕΕ "Ποιότητα νερού για ανθρώπινη κατανάλωση".

Αγροτική χρήση

- α. Ν.Δ. 608/1948 (ΦΕΚ Α 97) "περί διοικήσεως και διαχειρίσεως των δι' αρδεύσεως χρησιμοποιούμενων υδάτων", όπως συμπληρώθηκε με τις διατάξεις των:
 - Ν. 1988/1952 (ΦΕΚ Α 34) "περί γεωτρήσεων" (άρθρο 3, παρ. 3)
 - Β.Δ. 2/1949 (άρθρο 10)

- Ν.Δ. 3784/1957 (άρθρο 12)
- β. Ν.Δ. 3881/1958 (ΦΕΚ Α 181) "περί έργων εγγείων βελτιώσεων", όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με τις διατάξεις των:
 - Ν.Δ. 1218/1972
 - Ν.Δ. 1277/1972
 - Ν. 414/1976
- γ. Β.Δ. 13.9.59 (ΦΕΚ Α 243) "περί Οργανισμών Εγγείων Βελτιώσεων".
- δ. Π.Δ. 499/1975 (ΦΕΚ Α 163) "περί της αστυνομίας επί των αρδευτικών υδάτων και έργων των διοικουμένων από τους ΓΟΕΒ", όπως τροποποιήθηκε με το Π.Δ.999/1980 (ΦΕΚ Α 252/1982).

Ενέργεια

- α. Ν. 2773/1999 και Π.Δ. 333/1999, σύμφωνα με τα οποία λειτουργεί σήμερα η ΔΕΗ.
- β. Π.Δ. 328/2000 (ΦΕΚ 268), "Διαχειριστής του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας ΑΕ" με το οποίο συστάθηκε και λειτουργεί ο Διαχειριστής, με βάση το άρθρο 14 του παραπάνω νόμου.
- γ. Ο Ν. 1559/1985, "Ρύθμιση θεμάτων εναλλακτικών μορφών ενέργειας και ειδικών θεμάτων ηλεκτροπαραγωγής από συμβατικά καύσιμα και άλλες διατάξεις".
- δ. Ο Ν. 2941/2001 αντιμετωπίζει το θέμα εγκατάστασης ΑΠΕ σε δάση και δασικές εκτάσεις και πολλά στοιχεία παθογένειας του αδειοδοτικού συστήματος.
- ε. Ο Ν. 3175/2003 αφορά κυρίως την εκμετάλλευση του γεωθερμικού δυναμικού, αλλά κύριος σκοπός του είναι η ανάπτυξη και ενίσχυση του ανταγωνισμού στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, η προσέλκυση νέων επενδυτικών πηγών και η επίτευξη ανταγωνιστικών τιμών για τον καταναλωτή.
- στ. Ο Ν. 3468/2006 με σκοπό την προσαρμογή στο ελληνικό δίκαιο της Οδηγίας

2001/77 και την προώθηση κατά προτεραιότητα στην εσωτερική αγορά της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ και μονάδες συμπαραγωγής ηλεκτρισμού και θερμότητας υψηλής απόδοσης.

Προστασία των υδατικών πόρων

- α. Π.Δ. 658/1981 "για την προστασία της ιχθυοπανίδας των λιμνών και ποταμών".
- β. Π.Δ. 1180/1981 "περί ρυθμίσεως θεμάτων ιδρύσεως και λειτουργίας βιομηχανιών, βιοτεχνιών κλπ. και της εκ τούτων διασφάλισης του περιβάλλοντος εν γένει".
- γ. Υγειονομική Διάταξη Ε1β 221/1965 "περί διαθέσεως λυμάτων και βιομηχανικών αποβλήτων".
- δ. ΚΥΑ 46399/1352/1986, "Απαιτούμενη ποιότητα των επιφανειακών νερών που προορίζονται για πόσιμα, κολύμβηση, διαβίωση ψαριών σε γλυκά νερά και καλλιέργεια και αλιεία οστρακοειδών, μέθοδος μέτρησης, συχνότητα δειγματοληψίας και ανάλυση των επιφανειακών νερών που προορίζονται για πόσιμα", σε συμμόρφωση με τις οδηγίες 75/440/ΕΟΚ, 76/180/ΕΟΚ, 77/659/ΕΟΚ, 79/923/ΕΟΚ και 79/869/ΕΟΚ.
- ε. ΚΥΑ 69269/5387/1990, "Κατάταξη έργων και δραστηριοτήτων σε κατηγορίες και περιεχόμενο μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων".
- στ. ΚΥΑ 18186/1988 (144/ΦΕΚ 197/1987, ΥΣ70/ΦΕΚ 90/1990), διάφορες αποφάσεις για οριακές τιμές επικίνδυνων ουσιών στα υγρά απόβλητα και στα νερά.
- ζ. ΚΥΑ 26857/553/1988 (ΦΕΚ Α 196), "Προστασία των υπόγειων υδάτων από απορρίψεις ορισμένων επικίνδυνων ουσιών, σε συμμόρφωση με την Οδηγία 80/68/ΕΟΚ".
- η. Ν.Δ. 191/1974 (ΦΕΚ Α 350), "Κύρωση της συνθήκης για την προστασία των διεθνούς ενδιαφέροντος υδροτόπων (1971)".
- θ. ΚΥΑ 16190/1335/1997, "Μείωση της ρύπανσης των υδάτων που προκαλείται έμμεσα ή άμεσα από νιτρικά ιόντα γεωργικής προέλευσης και την πρόληψη της περαιτέρω ρύπανσης αυτού του είδους".
- ι. ΚΥΑ 20419/2522 (ΦΕΚ 1212Β/18-9-2001) "Προσδιορισμός των νερών που υφίστανται νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης - κατάλογος ευπρόσβλητων περιοχών".
- ια. ΚΥΑ 5673/400/1997 (ΦΕΚ Β 192), "Μέτρα και όροι για την επεξεργασία και διάθεση αστικών λυμάτων".
- ιβ. ΚΥΑ 19661/1982/1999 (ΦΕΚ Β1811), Τροποποίηση της ΚΥΑ 5673/400/1997: Κατάλογος ευαίσθητων περιοχών για τη διάθεση αστικών λυμάτων, σύμφωνα με το άρθρο 5 (παρ. 1) της απόφασης αυτής.
- ιγ. ΠΥΣ 2/1-2-2001 (ΦΕΚ Α 15), "Καθορισμός των κατευθυντήριων και οριακών τιμών ποιότητας των νερών από απορρίψεις ορισμένων επικίνδυνων ουσιών που υπάγονται στον Κατάλογο ΙΙ της Οδηγίας 76/464/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 4ης Μαΐου 1976".
- ιδ. ΚΥΑ 4859/726/1-3-2001 (ΦΕΚ Β 253), "Μέτρα και περιορισμοί για την προστασία του υδατικού περιβάλλοντος από απορρίψεις και ειδικότερα καθορισμός οριακών τιμών ορισμένων επικίνδυνων ουσιών που υπάγονται στον Κατάλογο ΙΙ της Οδηγίας 76/464/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 4ης Μαΐου 1976".
- ιε. ΚΥΑ 50388/2704/Ε103/12-12-2003 (ΦΕΚ Β 1866), Τροποποίηση και συμπλήρωση της ΠΥΣ 2/1-2-2001 "Μέτρα και περιορισμοί για την προστασία του υδατικού περιβάλλοντος από απορρίψεις και ειδικότερα καθορισμός οριακών τιμών ορισμένων επικίνδυνων ουσιών που υπάγονται στον Κατάλογο ΙΙ της Οδηγίας 76/464/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 4ης Μαΐου 1976 (Α' 15)".
- ιστ. ΚΥΑ 43504/5-12-2005 (ΦΕΚ 1784 Β/20-12-2005) "Κατηγορίες αδειών χρήσης υδάτων και εκτέλεσης έργων αξιοποίησής τους, διαδικασία έκδοσης, περιεχόμενο και διάρκεια ισχύος αυτών".
- ιζ. Υπουργική Απόφαση 34685/6-12-2005 (ΦΕΚ 1736 Β/19-12-2005) "Συγκρότηση Εθνικού Συμβουλίου Υδάτων".

- Υπουργική Απόφαση 26798/22-6-2005 (ΦΕΚ 1736 Β/9-12-2005) "Τρόπος λειτουργίας του Εθνικού Συμβουλίου Υδάτων".
- ιθ. Υπουργική Απόφαση 23970/20-06-2007(ΦΕΚ Υ.Ο.Δ.Δ. 271) "Τροποποίηση συγκρότησης Εθνικού Συμβουλίου Υδάτων".
- κ. ΚΥΑ 49139/24-11-2005 (ΦΕΚ 1695 Β/2-12-2005) "Οργάνωση της Κεντρικής Υπηρεσίας Υδάτων του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων".
- κα. ΚΥΑ 476301/16-11-2005 (ΦΕΚ 1688 Β/1-12-2005) "Διάρθρωση της Διεύθυνσης Υδάτων της Περιφέρειας".
- κβ. ΚΥΑ 16175/824 (ΦΕΚ 530Β/28-04-06) "Πρόγραμμα δράσης για την περιοχή του κάμπου Θεσσαλονίκης-Πέλλας-Ημαθίας που έχει χαρακτηριστεί ως ευπρόσβλητη ζώνη από τη νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης".
- κγ. ΚΥΑ 25638/2905 (ΦΕΚ 1422Β/22-10-2001) "Πρόγραμμα δράσης για το Θεσσαλικό πεδίο που έχει χαρακτηριστεί ως ευπρόσβλητη ζώνη από τη νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης".
- κδ. ΚΥΑ 20417/2520 (ΦΕΚ 1195Β/14-9-2001) "Πρόγραμμα δράσης για την περιοχή του Κωπαϊδικού πεδίου που έχει χαρακτηριστεί ως ευπρόσβλητη ζώνη από τη νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης".
- κε. ΚΥΑ 20416/2519 (ΦΕΚ 1196Β/14-9-2001) "Πρόγραμμα δράσης για την περιοχή του Αργολικού πεδίου που έχει χαρακτηριστεί ως ευπρόσβλητη ζώνη από τη νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης".
- κστ. ΚΥΑ 20417/2520 (ΦΕΚ 1195Β/14-9-2001) "Πρόγραμμα δράσης για τη Λεκάνη του Πηνειού Ν. Ηλείας που έχει χαρακτηριστεί ως ευπρόσβλητη ζώνη από τη νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης".

Πολεοδομία

Ο Νόμος 3010/2002 (ΦΕΚ Α 91), "Εναρμόνιση του 1650/1985 με τις Οδηγίες 97/1/ΕΕ και 96/61/ΕΕ, διαδικασία οριοθέτησης και ρυθμίσεις θεμάτων για τα υδατορέματα και

άλλες διατάξεις", όπου μεταξύ άλλων περιλαμβάνονται όροι και διαδικασίες για την οριοθέτηση ρεμάτων που βρίσκονται εντός ή εκτός ρυμοτομικού σχεδίου ή εντός οικισμών που δεν έχουν ρυμοτομικό σχέδιο. Η οριοθέτηση συνίσταται στον καθορισμό και επικύρωση των πολυγωνικών γραμμών εκτέρωθεν της βαθιάς γραμμής του υδατορέματος, οι οποίες περιβάλλουν τις γραμμές πλημμύρας, τις όχθες, καθώς και τα τυχόν φυσικά ή τεχνητά στοιχεία, που αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του υδατορέματος.

Διεθνή ύδατα

- α. Ν. 4334/1963 (ΦΕΚ Α 173/1963) "περί κυρώσεως του ελληνοτουρκικού πρωτοκόλλου για την οριστική εκκαθάριση των διαφορών επί της εκτελέσεως των υδραυλικών έργων διευθετήσεως της κοίτης του ποταμού Έβρου επί των δύο οχθών".
- β. Ν.Δ. 4012/1959 (ΦΕΚ Α 232) "περί κυρώσεως της μεταξύ των κυβερνήσεων Ελλάδας και Γιουγκοσλαβίας υπογραφείσης την 18/6/59 συμφωνίας περί ζητημάτων υδροοικονομίας". Σχετικά και τα:
- Β.Δ. 42/1961 (ΦΕΚ Α 13/1961)·
 - Ν.Δ. 1207/1972 (ΦΕΚ Α 126/1972).
- γ. Ν.Δ. 4399/1964 (ΦΕΚ Α 193) "περί κυρώσεως της μεταξύ των κυβερνήσεων Ελλάδος και Βουλγαρίας συμφωνίας περί συνεργασίας εις την χρησιμοποίησιν των υδάτων και ποταμών των διαρρεόντων τα εδάφη των δύο χωρών".
- δ. Ν. 366/1976 (ΦΕΚ Α 160/1976) "περί κυρώσεως της συμφωνίας μεταξύ Ελλάδος και Βουλγαρίας περί ιδρύσεως μικτής ελληνοβουλγαρικής επιτροπής για την συνεργασία μεταξύ των δύο κρατών επί θεμάτων ηλεκτρικής ενεργείας και χρήσεως των υδάτων των ποταμών των διαρρεόντων τας δύο χώρας".
- ε. Ν. 2402/1996 (ΦΕΚ Α 98) "περί κυρώσεως συμφωνίας μεταξύ των κυβερνήσεων της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας για τα ύδατα του ποταμού Νέστου".

στ. Τροποποίηση της Σύμβασης της Βαρκελώνης που υιοθετήθηκε στις 10 Ιουνίου 1995 στη Βαρκελώνη. Έχει κυρωθεί (ΦΕΚ Α 144/2002), καθώς και το πρωτόκολλο για τις χερσαίες πηγές ρύπανσης του θαλάσσιου περιβάλλοντος που περιλαμβάνει, ενώ αναμένεται ακόμη η υπογραφή ορισμένων πρωτοκόλλων.

ζ. Διεθνής Σύμβαση για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε διασυνοριακό επίπεδο, συνηφθείσα στις 25 Φεβρουαρίου 1991 (ESPOO Φιλανδίας). Έχει κυρωθεί με το Ν. 2450/1997 (ΦΕΚ Α 249/1997)

η. Σύμβαση της Βαρκελώνης του 1976 για την Προστασία της Μεσογείου Θάλασσας από τη ρύπανση. Κυρώθηκε με το Νόμο 855/1978 (ΦΕΚ Α 235/1978), με το συνημμένο Παράρτημα και τα Πρωτόκολλα αυτής.

Αστικός Κώδικας

α. Άρθρα 967, 968 και 969 σχετικά με την κυριότητα των υδάτων.

β. Άρθρα 970, 914, 1003-1005 και 1027 σχετικά με την προστασία της προσωπικότητας, την αδικοπρακτική ευθύνη και το γειτονικό δίκαιο.

Στην Ολομέλεια της 30ης Ιανουαρίου 2009 παρέστησαν τα κάτωθι Μέλη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής:

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Πολυζωγόπουλος Χρήστος

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΙ

Στεφάνου Ιωάννης
Εκπρόσωπος ΣΕΒ

Παπαντωνίου Κωνσταντίνος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Λιόλιος Νικόλαος
Μέλος Δ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.

Α΄ ΟΜΑΔΑ

Δεληγιάννης Φωκίων
Εκπρόσωπος ΣΕΒ

Μπαρδάνη Ρένα
Εκπρόσωπος ΣΕΒ

Αντζινάς Νικόλαος
Εκπρόσωπος Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Λέντζος Δημήτριος
Β΄ Αντιπρόεδρος Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Σκορίνης Νικόλαος
Γενικός Γραμματέας Δ.Σ. Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Ζούλοβιτς Μαργαρίτα
Εκπρόσωπος Ε.Σ.Ε.Ε.

Ψαρουδάκης Εμμανουήλ
Μέλος Δ.Σ. Ε.Σ.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Αρμενάκη Δημητρίου
Προέδρου Δ.Σ. Ε.Σ.Ε.Ε.

Κεφάλας Χαράλαμπος
Εκπρόσωπος Ε.Σ.Ε.Ε.

Αμβράζης Γεώργιος
Εμπορικός Διευθυντής Π.Ο.Ξ.

Αλέπης Μιχάλης
Αντιπρόεδρος Δ.Σ. Σ.Α.Τ.Ε.

Β΄ ΟΜΑΔΑ

Βουλγαράκης Δημήτριος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Γκουτζαμάνης Κωνσταντίνος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Κολεβέντης Φώτης
Γ.Σ.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Πουπάκη Κώστα
Γ.Σ.Ε.Ε.

Κουτσιμπογιώργος Γεώργιος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Λαναρά Ζωή
Γ.Σ.Ε.Ε.

Λιονάκης Μανούσος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Πεπόνης Εμμανουήλ
Γ.Σ.Ε.Ε.

Πούπκος Ιωάννης
Γ.Σ.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Παναγόπουλου Ιωάννη
Προέδρου Γ.Σ.Ε.Ε.

Ταυρής Φίλιππος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Τούσης Αθανάσιος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Αποστολόπουλος Αναστάσιος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Σπανού Δέσποινα
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.
σε αναπλήρωση του
Βρεττάκου Ηλία
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Ξενάκης Βασίλειος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Γ΄ ΟΜΑΔΑ

Καφύρας Χαράλαμπος
Μέλος Γ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.
σε αναπλήρωση του
Καραμίχα Τζανέτου
Προέδρου Δ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.

Σωτηρακόπουλος Βασίλειος
Μέλος Δ.Σ. Π.Ι.Σ.

Οικονομίδης Δημήτριος
Εκπρόσωπος Ο.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Γιαννόπουλου Παρασκευά
Αντιπροέδρου Ο.Ε.Ε.

Γαζή Γιώτα
Μέλος Δ.Σ. Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.

Γιαννακόπουλος Βασίλειος
Εκπρόσωπος Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.

Σωτηρίου Ιωάννης
Εκπρόσωπος Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Παπανίκος Γρηγόριος

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ & ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

Για κάθε πληροφορία σχετικά με το έργο και τη λειτουργία της Ο.Κ.Ε. είναι στη διάθεσή σας το Τμήμα Δημοσίων & Διεθνών Σχέσεων της Επιτροπής, υπό τη διεύθυνση της Δρ. Μάρθας Θεοδώρου.

Τηλ.: 210 9249510-2, Fax: 210 9249514, e-mail: ipr@oke-esc.eu